

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce
Rášid Ghannúší
Tereza Hofmannová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce

Rášid Ghannúší

Tereza Hofmannová

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Křížek, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2013

.....

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu práce Mgr. Danielu Křížkovi, Ph.D. za odborné rady a cenné připomínky.

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. RÁŠID GHANNÚŠÍ A FORMOVÁNÍ JEHO OSOBNOSTI	5
2.1. Prvotní vlivy.....	5
2.2. Počátky formování vlastních politických názorů - studium v Egyptě a Sýrii	7
2.3. Zpochybnění podstaty arabského nacionalismu	9
2.4. První setkání s islamismem	11
2.5. Studijní pobyt ve Francii - seznámení se s hnutím Tablígh	13
2.6. Návrat do vlasti a založení první islámské organizace	17
2.7. Vliv klíčových událostí 70. let 20. století na postoje Rášida Ghannúšího a na utváření politické platformy Islámské skupiny	20
2.7.1. Liberálně - demokratický proud	20
2.7.2. Generální stávka UGTT (1978)	21
2.7.3. Íránská islámská revoluce (1979).....	21
2.7.4. Setkání s Hassanem at-Turábím.....	22
2.8. Snaha o zpolitizování Islámské skupiny	23
2.9. Radikalizace uvnitř MTI a snaha režimu o eliminaci jeho vlivu	28

2.10. Vznik an-Nahdy a nová naděje na politické uznání	30
2.11. Radikalizace an-Nahdy a odchod Ghannúšího do exilu .	32
2.12. Ztráta postavení a pozvolný rozklad an-Nahdy	34
2.13. Obnova an-Nahdy	36
3. RÁŠID GHANNÚŠÍ A JEHO VIZE SPOLEČNOSTI.....	38
3.1. Podstata Ghannúšího koncepce.....	38
3.2. Islám a demokracie.....	40
3.3. Islám a sekularismus	43
3.4. Islám a cesta ke změně	44
3.5. Islám a rozdělení pravomocí.....	46
4. RÁŠID GHANNÚŠÍ, AN-NAHDA A JEJICH PROFILACE NA POLITICKÉ SCÉNĚ.....	51
4.1. Začlenění se do porevolučního vývoje - začátky politické angažovanosti.....	51
4.2. Plánování politické strategie a budování stranické základny..	54
4.3. Nejasný politický program islamistů.....	56
4.4. Politické vítězství islamistů	59
4.5. Politika islamistů v praxi - problémy s vypracováním nové ústavy.....	63
4.6. Zhodnocení role Rášida Ghannúšího	68
5. ZÁVĚR	74

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79
6.1. Odborná literatura	79
6.3. Internetové zdroje	81
7. RESUMÉ	89

1. ÚVOD

V souvislosti s revolučním děním v zemích *Maghribu* v letech 2011 - 2012, známým světové veřejnosti pod názvem „arabské jaro“, které bylo zahájeno prvními nepokoji v Tunisku, se tato diplomová práce věnuje studii Rášida Ghannúšího, významné postavě tuniského islamismu a také hlavnímu představiteli islamistické *Strany obrody* (*Hizb an-Nahda / an-Nahda*), která má značný vliv na současné politické dění v Tunisku. Zabývá se analýzou jeho hlavních myšlenek a představ, jež jsou klíčové pro budoucí implementaci nového systému vedoucího k obnově tuniské společnosti. Život Rášida Ghannúšího je s islamistickou politickou stranou *Stranou obrody* nevyhnutelně spojen. S ohledem na nedávné politické úspěchy v historicky prvních svobodných volbách v Tunisku konajících se 23. října 2011 a nynější politickou situaci panující v tuniské společnosti tato práce rovněž hodnotí profilaci *Strany obrody* a vliv jejího lídra, představuje jeho současné postoje a názory na uspořádání tuniského politického systému, na předešlé prezidentské režimy i jeho představy spojené s budováním moderní muslimské společnosti.

Předně se bude zabývat raným obdobím politické angažovanosti Rášida Ghannúšího, jehož počátky spadají do 70. let 20. století, do období vlády prvního tuniského prezidenta Habíba Burgiby. Vzhledem k postupným sekularizačním tendencím charakterizujícím Burgibovu vládu se v této době začíná formovat a sílit opoziční islamistické hnutí. Ghannúší se dostává do povědomí Tunisánů ve spojení s hnutím *Islámská skupina*, které získává na moci a stává se hegemonem tuniského islamismu. Později je přejmenováno na *Hnutí islámského směru* (*Harakat al-ittidžáh al-islámí / MTI / Mouvement de la tendance islamique*) a v čele s Ghannúším usiluje o vstup na politickou scénu.

Z tohoto důvodu se první část práce snaží podrobněji specifikovat ideologii samotného hnutí, která vychází především z myšlenek mladého Rášida Ghannúšího, jenž volá, jako řada jiných islamistických hnutí v arabském světě, po obnově tuniské společnosti tzv. „islamizací zdola“. Zaměřuje se na působení Ghannúšího coby lídra *Hnutí islámského směru*, jehož výrazné postavení sehrálo důležitou roli za autoritativních režimů bývalých tuniských prezidentů Habíba Burgigy a Zín al-^cÁbidín Ben ^cAlího. V 80. letech 20. století došlo ke změně názvu z MTI na *Stranu obrody (Hizb an-Nahda / an-Nahda)*. Ghannúší se společně se svou stranou stal hlavním představitelem islamistického odporu. Jeho záměrem bylo dostat se na veřejnou politickou scénu, čemuž se bývalé režimy usilovně bránily, a proto nebyla *Strana obrody* nikdy připuštěna k volbám.

Druhá kapitola diplomové práce se soustředí na vybrané části z Ghannúšího esejů, doklady z médií a odborných studií, kde Ghannúší hovoří o základních principech, které jsou nepostradatelné pro správné fungování tuniského státu a pro vývoj moderní muslimské společnosti. Převážná část hlavních myšlenek byla sepsána a publikována během jeho 22 let trvajících exilového působení v Paříži a Londýně. Dlouhodobý pobyt v exilu se nepochybně promítl i do jeho politických názorů. Ve svých konceptech se zabývá zejména vizí občanské společnosti a rozebírá specifická témata, jakým je například vztah islámu k demokracii či sekularismu.

Poslední kapitola se zabývá politikou Rášida Ghannúšího a profilací *Strany obrody*, která se po Jasmínové revoluci dostala do centra politického dění, když v říjnu 2011 vyhrála historicky první svobodné volby v Tunisku. Pro tuto kapitolu jsou stěžejní jak Ghannúšího současné názory, tak nynější požadavky a reformy související se *Stranou obrody*.

Skutečnost, že se *Strana obrody* dostala na vrchol politické moci, můžeme chápat jako určitou odezvu nespokojených vrstev Tunisů na špatnou politickou a ekonomickou situaci za autoritářské vlády prezidenta Zín al-Ábidín Ben ěAlího, které si od vítězství *an-Nahdy* slibovaly zejména zlepšení sociální a ekonomické situace a benevolentnější státní aparát. Aby mohla tato práce podat objektivní názor na postavu Rášida Ghannúšího a hlavní tuniskou islamistickou stranu, je třeba zohlednit zprávy nejen zahraničních agentur a serverů, ale i informace tuniských médií a jejich zpravodajů. Do jaké míry je strana podle Ghannúšího hodnocení úspěšná v prosazování vlastních návrhů, jak plní volební program, jak je schopná přistupovat ke kompromisům atd., jsou další otázky, na něž se tato kapitola pokouší odpovědět. Kromě toho se snaží poodhalit jejich budoucí politickou, sociální a ekonomickou strategii.

Širší závěr shrnuje myšlenkový vývoj Rášida Ghannúšího a podává jasnější představu o tom, zda během jeho života došlo k zásadnímu ideologickému posunu, s čímž fakticky souvisí i vývoj islamistických hnutí MTI a *Strany obrody*. Snaží se objasnit otázku, kdo je ve skutečnosti Rášid Ghannúší, lídr doposud nejsilnější islamistické strany v Tunisku. Zda je prostřednictvím svých názorů, veřejných vystoupení a působení ve *Straně obrody* vnímán okolním světem jako umírněný islamista, či je považován za někoho, kdo by mohl představovat reálné nebezpečí pro budoucí demokratický vývoj země.

Vzhledem ke zvolenému tématu diplomové práce jsem vycházela převážně z cizojazyčných zdrojů primárně anglických a francouzských. Odborná literatura mi sloužila především pro rekapitulaci jednotlivých životních etap Rášida Ghannúšího a pro rekonstrukci jeho stěžejních myšlenek a vizí týkajících se obnovy tuniské muslimské společnosti.

Internetové zdroje, zejména cizojazyčné zahraniční servery, jsem využila při zpracování soudobého obrazu této význačné postavy tuniské islamistické scény a jeho vizí do budoucna. V tomto ohledu byly rovněž velmi přínosné elektronické databáze zahraničního tisku, časopisů a článků a také samotné zahraniční odborné časopisy mapující současné světové politické dění.

V průběhu psaní vlastního textu jsem využívala analýzu, klasifikaci a komparaci faktů, které pocházely z jednotlivých publikací, odborných článků a internetových zdrojů. Právě dostatek rozličných zdrojů měl zabránit vlivu případných zkreslených či nepravdivých informací z publikací a portálů na objektivitu této práce a jejích závěrů. Arabská jména a názvy hnutí byly z francouzských a anglických verzí přepisovány do české transkripce. To platí i pro přepisy geografických termínů v původním arabském znění.

2. RÁŠID GHANNÚŠÍ A FORMOVÁNÍ JEHO OSOBNOSTI

2.1. Prvotní vlivy

Rášid Ghannúší, vlastním jménem Rášid Cheríjí¹, se narodil 22. června 1941 v malé vesnici nedaleko města al-Háma v provincii Qábis v jihovýchodní části Tuniska.² Vyrůstal v muslimské komunitě, která úspěšně odolávala západním vlivům, snažila se předejít jejich pronikání do konzervativní muslimské společnosti a narušování tradičních islámských hodnot.³ Jeho otec šejch Muhammad byl jedním z mála vzdělaných vesničanů, jenž byl uznáván pro svou znalost koránských veršů, přestože nebyl tradičním islámským učencem. Ghannúší byl proto od útlého věku veden k tradiční islámské vzdělanosti.⁴ Zásadní roli v jeho životě sehrála jeho matka pocházející z obchodnické rodiny. Na rozdíl od jeho otce, který žil venkovským životem, se zajímala o společenské dění a usilovně se zasazovala o vzdělávání svých dětí. Tak se Ghannúšímu později otevřela cesta ke vzdělání.⁵ Navzdory polygamnímu manželskému svazku svého otce, vyrůstal ve stabilních sociálních podmínkách.

Díky svému strýci, jenž byl velkým zastáncem Násirových myšlenek⁶ a protizápadní orientace, se již ve velmi útlém věku seznámil s prvními politickými názory.

---

¹ Jeho pravé jméno je uvedeno pouze v několika internetových článcích. V odborných publikacích a převážně většině internetových databází a serverů je znám pod jménem Rášid Ghannúší. Žádný zdroj bohužel neposkytuje konkrétní informace, které by objasnily, proč neužívá své vlastní jméno.

² *BIOGRAPHIE - Rached Ghannouchi* (28 février 2012)

(<http://www.lepetitjournal.com/societe-tunis/96811-biographie-rached-ghannouchi.html>)

³ Západní vliv zahrnující společenské normy a hodnoty, moderní trendy a jiné výdobytky západu byly však již patrné v řadě tuniských měst.

⁴ Burgat, F. (2003): s. 29

⁵ Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 93

⁶ Gamál Abd an-Násir (1918 - 1970) byl po Muhammadu Nagíbovi druhým egyptským prezidentem v letech 1956 - 1970.

V Ghannúšího očích byl jeho strýc hrdinou, jelikož se stal členem národního hnutí odporu proti francouzské přítomnosti v Tunisu (od 1881) vedeného Burgibou.⁷ Následné události nepochybně přispěly k utváření Ghannúšího budoucích názorů. Nejprve šlo o vznik hnutí ozbrojeného odporu proti francouzským jednotkám založené v jeho rodné oblasti, které vedlo guerillový boj v horských oblastech kolem města al-Háma. Nemalý dopad na něj měla také zpráva o masakru palestinských civilistů ve vesnici Dejr Jásín z března 1948, která se mu dostala do rukou ještě během studia základní školy, jak sám zpětně uvádí. Poté byl donucen zanechat svého studia z ideologických a finančních důvodů.^{8 9}

Po nějaké době se jeho rodina odstěhovala do města Qábis, kde se v roce 1956 mohl konečně zapsat ke studiu na místní přípravnou školu spadající pod univerzitu az-Zajtúna v Tunisu, na které studoval Korán, islámské právo, teologii a vědy.¹⁰ Od roku 1959 studoval náboženství přímo na Teologické fakultě tuniské univerzity az-Zajtúna.¹¹ A v roce 1962 zde získal diplom z teologie. Během jeho studia v městském prostředí došlo ke zdatnému odklonu od islámské víry. Islám ztrácel v jeho životě na důležitosti, což později sám přičítal přístupu vzdělávacích institucí k prezentaci islámu¹² a stále hlubšímu pronikání západních vlivů do tuniské společnosti.¹³ Zdá se, že byl nucen čelit určité krizi identity již v poměrně mladém věku.

---

⁷ Habíb Burgiba (1903 - 2000) byl prvním tuniským prezidentem ihned po získání nezávislosti na francouzské koloniální nadvládě v letech 1956 - 1987.

⁸ Jeho otec nesouhlasil s výukou francouzštiny, ve které spatřoval odkaz vlivu francouzských kolonizátorů a považoval tento jazyk za nepřítele islámu.

⁹ Tamimi, A. S. (2001): s. 6

¹⁰ Ghannúší zpětně hodnotí studium na místní škole vcelku negativně hlavně pro přístup vzdělávací instituce k islámu a jeho prezentaci, který považuje za velmi tradiční až zpátečnický, a proto neschopný aktualizovat islámské učení pro současné potřeby moderní muslimské společnosti.

¹¹ Ghannúší patřil ještě ke studentům, kteří se mohli zapsat na teologickou fakultu dříve, než byla náboženská výuka zrušena prezidentským dekretem v roce 1961. Poté se az-Zajtúna stala součástí Tuniské univerzity.

¹² Viz poznámka č. 9

¹³ Tamtéž, s. 6

Ta byla zřejmě způsobena střetem tradičních hodnot, získaných v raném dětství, s vlivem městské sekularizované společnosti ovládané prezidentem Burgibou¹⁴, která měla podle jeho názoru, usilující o pokrok a rozvoj, následovat evropský společenský model. Během sekulární modernizace země byla značně využívána islámská rétorika apelující na duchovní a mravní hodnoty, přesto však vláda odsuzovala některé islámské prvky za přežitky zpomalující státní rozvoj a snažila se zasahovat do náboženského života.¹⁵

2.2. Počátky formování vlastních politických názorů - studium v Egyptě a Sýrii

Faktem zůstává, že Ghannúší nebyl s univerzitním vzděláním příliš spokojen. Jelikož prošel, jako řada dalších studentů, tradiční arabskou střední školou, kde byla za hlavní vyučovací jazyk považována pouze arabština, byl mu zamítnut zápis na místní univerzity, jejichž studijní osnovy, výhradně ve francouzském jazyce, neumožňovaly takovým studentům dále pokračovat ve vzdělávání. Jeho zájmem se v této době stala především filozofie. Ve vyučovacích hodinách postrádal jakékoliv zmínky o islámské ekonomii, státu, umění, ale především islámský pohled na současné společenské otázky. Namísto toho byly lekce věnovány pouze výkladu právní vědy nezajímající se o aktuální dění a řešící již delší dobu neexistující problémy. Vedle toho čelil od mládí tlaku modernizující se městské společnosti dle evropského stylu, který sílil s jeho přibývajícím věkem.¹⁶ Z univerzity byl vyloučen v posledním roce studia.¹⁷

---

¹⁴ Usiloval o modernizaci země skrze zavádění četných sekularizačních opatření. Vliv náboženství se snažil eliminovat ve všech státních sférách. Zrušil *šaríatské* soudy, znárodnil majetek náboženských nadací (*waqfů*), zavedl Personální status (1957), legalizoval potraty (1967). Na školách a univerzitách zavedl sekulární vzdělávací systém (1961), povinnou výuku francouzského jazyka atd.

¹⁵ Kropáček, L. (1996): s. 131 - 132

¹⁶ Tamimi, A. S. (2001): s. 10 - 11, 13

¹⁷ Byl vyloučen za časté zpochybňování profesorského výkladu otázkami vztahujícími se k západní filozofii, kterou ovládal.

Jako student tradiční arabské univerzity neměl velké šance na uplatnění, a proto se stal učitelem na základní škole. Násirovy projevy v něm vzbuzovaly touhu opustit zemi, která byla ovládána autoritativním režimem prezidenta Burgiby a vybraných profrancouzsky orientovaných elit prosazujících laicizační trendy v rámci modernizace tuniského státu.¹⁸ Pedagogice se věnoval další dva roky do doby, než se vydal za studii do jiných arabských zemí, kde došlo vlivem následných událostí k výraznějšímu formování jeho politické orientace.¹⁹

V roce 1964 odešel Ghannúší do Egypta, kde studoval na Zemědělské fakultě Káhirske univerzity. Po pěti měsících studia musel vzhledem k příkazu tuniské vlády odejít ze země společně s ostatními tuniskými studenty.²⁰ Nevrátil se však do Tuniska, kde v důsledku Burgibových reforem nabíraly na intenzitě westernizační sekularizační trendy, ale zamířil do Sýrie. Zde se setkal se skupinou zajtúnských studentů a zároveň stoupců Násirovy strany usilující o obnovení arabské jednoty mezi Sýrií a Egyptem.²¹ Již během egyptského studijního pobytu se stal nadšeným stoupencem Násirových myšlenek²² a vstoupil do *Arabského socialistického svazu*, ve kterém spatřoval jistou naději na znovuoobnovení důstojnosti arabského muslimského národa. Násirovy dlouhé projevy plné panarabských vizí a rázných protikoloniálních postojů znal již z Tuniska prostřednictvím rádiových relací. Přesto byl později poněkud zklamán, neboť *násirismus* nedokázal naplnit jeho představy dle očekávání.

---

¹⁸ Sfeir, A. (2007): s. 122

¹⁹ Burgat, F. (2003): s. 29

²⁰ Ghannúší zpočátku využíval tradičního nepřátelství panujícího mezi tuniským a egyptským režimem, které později vyústilo v první diplomatické kroky usilující o smíření obou arabských zemí.

²¹ *BIOGRAPHIE - Rached Ghannouchi* (28 février 2012)

(<http://www.lepetitjournal.com/societe-tunis/96811-biographie-rached-ghannouchi.html>)

²² *Násirismus* představuje ideologii vycházející z myšlenek bývalého egyptského prezidenta Gamál Abd an-Násira (1956 - 1970). Byl hlavním ideologickým zdrojem hlavní egyptské politické strany *Arabského socialistického svazu* (ASS) kombinující prvky arabského nacionalismu, socialismu, republikanismu s antiimperialistickými postoji.

Částečné vystřízlivění z Násirovské rétoriky můžeme přičítat nejen jeho vyovězení z Egypta, nýbrž i stavu egyptské společnosti, který, jak sám zjistil, nekorespondoval s násirovskou rétorikou využívající islámská hesla a postrádal přítomnost hlubšího náboženského projevu. V Sýrii se ocitl uprostřed přetrvávajícího konfliktu mezi násiristy a baasisty²³, jenž propukl naplno po pádu *Spojené arabské republiky* (SAR)²⁴ 29. září 1961. I přes prvotní zklamání z reálného dopadu *násirismu* na egyptskou společnost, se Ghannúší ztotožňoval se syrskými nacionalisty. Na Damašské univerzitě si vybral studium filozofie. Během svého studia v Sýrii v letech 1964 - 68 byl značně ovlivněn Muslimskými bratry, o nichž bude více řečeno později, a jejich periodikem *Islámská civilizace*.^{25 26}

2.3. Zpochybnění podstaty arabského nacionalismu

V červnu 1965 čekala Ghannúšího několikaměsíční cesta po Evropě²⁷, která zásadně ovlivnila jeho pozdější politickou orientaci a zcela změnila jeho pohled na Západ. Evropská zkušenost ho utvrdila v názoru, že evropský kulturní a společenský vzorec není přijatelný pro arabské muslimské společnosti. Nejprve se vydal do Turecka, odtud směřoval přes Bulharsko, Jugoslávii do Rakouska, Německa, Francie, kde si náhodně přivydělával.^{28 29}

---

²³ Násiristé usilovali o znovusjednocení *Spojené arabské republiky*, po jejímž kolapsu provedli důstojníci strany *Baas / Ba'ath* (*Socialistická strana arabské obrody*) převrat.

²⁴ *Spojená arabská republika* byla vytvořena spojením Egypta a Sýrie. Spojení obou států trvalo pouze 3 roky (1. února 1958 - 29. září 1961).

²⁵ Zakladatelem Muslimských bratrů v Sýrii byl Dr. Mustafa as-Sibá'í.

²⁶ Geisser, V. (30 janvier 2011): *Interview inédite de Rached Ghanouchi, leader historique du mouvement tunisien « Renaissance »*.

(<http://oumma.com/Interview-inedite-de-Rached>)

²⁷ Je zde patrná jistá paralela s cestou Sajjida Qutba do Ameriky. Podobně jako Sajjid Qutb objevil i Ghannúší odvrácenou stranu evropské společnosti, kde podle něho převládá chudoba a negativní sociální jevy.

²⁸ V Německu pracoval tři měsíce jako pomocný řidič a distributor zboží pro maloobchodní síť, ve Francii pomáhal na vinici atd.

²⁹ Burgat, F. (2003): s. 35

Po návratu z cest po Evropě byl i nadále stoupencem arabského nacionalismu a vstoupil do *Syrské nacionálně - socialistické strany* ovlivněné ideami *násirismu*, ve které působil asi jeden rok.³⁰ Jak studium filozofie na Damašské univerzitě, kde získal bakalářský titul z filozofie³¹, tak nucený odchod z Egypta a několikaměsíční pobyt v Evropě, jsou událostmi, jež se podílely na utváření Ghannúšího raných politických postojů a podnítily samovolné formování vlastních úvah o elementárních principech západních ideologií a arabského nacionalismu.³² Ačkoliv byl Ghannúší jedním z podporovatelů syrských nacionalistických myšlenek, v podstatě propadl vlivem zkušeností ze zahraniční cesty jisté deziluzi ze stavu evropské společnosti a místního způsobu života, jenž se nezdál být zdaleka tak šťastný a prosperující, jak si představoval. Velmi negativně vnímal především morální úpadek a duchovní bankrot západních společností. Během dalších dvou let strávených v syrském prostředí u něj došlo k pozvolné politické transformaci, na které má svůj podíl i jeho první setkání se syrskými islamisty.³³

Zlomovým okamžikem v jeho životě bylo odhalení pravých kořenů arabského nacionalismu. Pochyby, jež o něm již delší dobu měl, se nakonec ukázaly jako opodstatněné. Zjištění, že arabský nacionalismus není nic jiného než import evropského myšlení 19. století, na který se nabalily koncepty týkající se problémových otázek odlišně se rozvíjejících muslimských společností, silně otřásl jeho působením ve straně.³⁴

---

³⁰ Jiný zdroj uvádí název *Socialistická unie (al-Ittihád al-Ištirákí)*, která byla místní pobočkou egyptské *Arabského socialistického svazu (al-Ittihád al-‘Arabí al-Ištirákí)*, nejvlivnější politické strany v Egyptě za prezidenta Gamál ‘Abd an-Násira.

³¹ Bakalářský titul z filozofie získal v roce 1968. Věnoval se zejména západní filozofii. Zajímavé je, že se v syrském prostředí, navzdory své rané náboženské výchově, nevěnoval praktikování islámu (nevykonával jeden z hlavních islámských pilířů a to sice *salát* (modlitbu)).

³² *BIOGRAPHIE - Rached Ghannouchi* (28 février 2012)

(<http://www.lepetitjournal.com/societe-tunis/96811-biographie-rached-ghannouchi.html>)

³³ Sfeir, A. (2007): s. 122

³⁴ Burgat, F. (2003): s. 36

Čím dál více si byl vědom toho, jak ho nacionalismus tlačí do opozice proti náboženskému systému. Nebylo proto myslitelné, aby nadále setrval v politické straně, jejíž program marginalizoval vliv islámu v celé společnosti. Proto se snažil najít vhodnější alternativu, jež by současně zahrnovala otázky víry i nacionalistické myšlenky, a v níž by nehrozil bezprostřední konflikt náboženství a politického přesvědčení.³⁵

2.4. První setkání s *islamismem*³⁶

Pokud jde o *Muslimské bratry (al-Ichwán al-Muslimūn)*, kteří vedle stoupenců syrských nacionalistů a socialistů rovněž participovali na veřejném a politickém životě, byla to právě jejich organizace, která ukázala Ghannúšímu, jehož postoj k nacionalismu byl již oslaben notnou dávkou skepticismu, alternativní řešení - islámskou cestu. Představili mu rozdílný pohled na islám, jenž znázorňoval živý fungující komplexní systém, zcela odlišný od toho, který znal z univerzitních hodin strávených na tuniské univerzitě az-Zajtúna.

---

³⁵ Geisser, V. (30 janvier 2011): *Interview inédite de Rached Ghanouchi, leader historique du mouvement tunisien « Renaissance »*.

(<http://oumma.com/Interview-inedite-de-Rached>)

³⁶ *Islamismus* je termín sloužící k odlišení islámu jako víry a islámu jako moderní politické ideologie (od 70. let 20. st.). Dnes je často chápán jako forma výraznějšího prolínání islámu s politikou či jako synonymní výraz k politickému islámu a také k islámskému fundamentalismu. *Islamismus* nemusí být nutně spojován s politickým radikalismem. Je lépe rozlišovat mezi *umírněným islamismem*, který může na rozdíl od *radikálního islamismu* usilovat o nenásilné prolínání islámských hodnot s demokratickými principy, politickým pluralismem, západními společenskými vlivy atd. *Radikálním islamismem* jsou označovány apolitické ultrakonzervativní skupiny až po radikální islamisty, jejichž cílem je přeměna muslimské společnosti a ustavení islámského státu, kterého může být dosaženo použitím násilí.

Nemalý vliv na něj měli průkopníci islámského aktivismu, z těch nejznámějších to byl Muhammad Iqbál³⁷ a jeho dílo *Reconstruction of Religious Thought in Islam*, Muhammad Qutb³⁸ a jeho *Man Between Materialism and Islam*. Zabýval se rovněž spisy předních islámských myslitelů, zejména pracemi Hasana al-Baná³⁹, Sajjida Qutba⁴⁰, Abú-I-A'lá Mawdúdího.⁴¹ Díky nim konečně objevil islám, který v diskuzích využíval vedle ideologické argumentace i, z pohledu Ghannúšího natolik nezbytné, rozumové odůvodnění. Rovněž se setkal se členy islamistické *Strany islámského osvobození (Hizb at-Tahrír al-Islámí)*.^{42 43} V Sýrii přišel do kontaktu i se *súfijskými řády*⁴⁴ a *salafisty*⁴⁵.

Zásadní událost v Ghannúšího životě se odehrála během třetího roku jeho studia v Damašku, kdy se distancoval od myšlenek arabského nacionalismu a začal více inklinovat k *islamismu*. Navzdory četným nabídkám členství odmítl pozvání několika islamistických hnutí. Jednoduše proto, že nechtěl navazovat nová politická spojení, jelikož uvažoval o návratu do rodné země.

---

³⁷ Muhammad Iqbál byl významný básník a myslitel, k jehož památce se hlásí většina Pákistánců, jež ho zároveň považuje za duchovního otce Pákistánu, který vznikl v roce 1947. Byl hlavním představitelem islámského humanismu.

³⁸ Mladší bratr islámského myslitele Sajjida Qutba, který pokračoval v šíření jeho myšlenek po tom, co byl jeho bratr v roce 1966 obviněn z přípravy atentátu na egyptského prezidenta Násira a následně popraven.

³⁹ Zakladatel Muslimských bratří v Egyptě (1928) a přední islámský myslitel 20. století, z jehož myšlenek čerpá řada současných zastánců islamismu.

⁴⁰ Nejvýraznější ideolog Muslimského bratrstva, autor mnoha děl pojednávajících o roli islámu. Nejznámějším dílem v arabském světě jsou jeho *Milníky na cestě*.

⁴¹ Zakladatel *Džamá't-e islámí*, pákistánské strany usilující o šíření islámských hodnot a praxe. Jeho hlavním cílem je vybudování teokratického státu na islámských principech spolu s uplatňováním islámského práva (*šar'á*).

⁴² Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 94 - 95

⁴³ Založena šejchem Taquíuddínem an-Nabháním v roce 1953 v Jeruzalémě. Jejím cílem je postupná islamizace společnosti a následně znovunastolení společného muslimského státu (*chalífátu*).

⁴⁴ *Súfijské řády (taríqy)* vycházejí ze *súfismu* (islámské mystiky), jež má kořeny v dobách raného islámu. Charakteristickými prvky tohoto směru v islámu je chudoba, izolace a odříkání, které by měly vést k hlubšímu poznávání. Mystického poznání Boha se dosahuje skrze extatický stav, osvětlení samotným Bohem, do kterého se mystik dostává například pomocí meditace, opakováním Božího jména (*dhikr*), pomocí tance atd.

⁴⁵ *Salafíja* představuje islámské reformní hnutí usilující o obrodu islámu skrze návrat k jeho kořenům. Za zakladatele *salafíje* a moderního islámského reformismu jsou považováni M. Abduh a D. al-Afghání. Jde o striktní monoteismus vyznávající ranou podobu islámu bez nánosů staletí kladoucí silný důraz na víru a morálku.

I když se nepřidal k žádnému z islámských hnutí, v posledním roce svého pobytu ho zaujala skupina syrských *salafistů* vedená lídrem šejkem Násirem ad-Dín al-Albáním. Spolu s ostatními členy pomáhal ověřovat autentičnost jednotlivých komentářů náležících dle tradice Prorokovi a pracoval na jejich očištění.⁴⁶

Roky strávené v syrském prostředí byly kromě studia významné ještě z jiného hlediska. Díky četným kontaktům s islámskými skupinami a jejich představiteli v Sýrii mohlo dojít k uspořádání Ghannúšihovo myšlenek a krystalizaci vlastních názorů souvisejících s islámem a formou jeho šíření prostřednictvím různých islámských politických hnutí a organizací.⁴⁷

2.5. Studijní pobyt ve Francii - seznámení se s hnutím

Tablígh

Ghannúší se po úspěšném zakončení studia na Damašské univerzitě roku 1968 nevydal do své vlasti, jak původně zamýšlel, ale rozhodnul se pro navazující studium na pařížské univerzitě Sorbonna.⁴⁸ Zde pokračoval v postgraduálním studiu filozofie.⁴⁹ Po čtyřech letech strávených v *Mašriq*⁵⁰ se doslechl o mnoha znepokojivých událostech, které ukazovaly na reálný stav tuniské společnosti vystavené dlouhodobému sekularizačnímu tlaku. Proto pro něj bylo příhodnější odjet do Francie, věnovat se studiu a doufat, že se situace v jeho zemi stabilizuje.

---

⁴⁶ Tamimi, A. S. (2001): s. 22 - 23

⁴⁷ *Rached Ghannouchi* (3 March 2009)

(<http://www.aljazeera.net/writers/pages/52df8cc1-1037-4e30-b1a5-b1d5b95e1dce>)

⁴⁸ *7.Rashid al-Ghannoushi (1941-) : Islamic reformer, thinker and party leader* (8 July 2012)

(<http://dinwdawla.wordpress.com/2012/07/08/7-rashid-al-ghannoushi-1941-islamic-reformer-thinker-and-party-leader/>)

⁴⁹ Tématem jeho diplomové práce byl „Korán a jeho přístup ke vzdělávání“.

⁵⁰ Souhrnné označení pro východní arabské země.

Kromě toho mu v rodné zemi hrozilo nebezpečí soudního stíhání, jelikož se do Sýrie vydal bez jakéhokoliv povolení k vycestování od tuniských úřadů, které bylo nezbytné pro cesty do zemí Blízkého východu. Přestože žil v pařížské metropoli, odolával západním vlivům a snažil se o to, aby tlak ze strany společnosti nijak neovlivnil ani nějakým způsobem nenarušil jeho duchovní a morální zásady. Oba dva principy byly u mnoha muslimů z *Maghribu*⁵¹ žijících a studujících ve Francii téměř potlačeny a nahrazeny západním stylem života vyznačujícím se volnými vztahy, odpoutáním se od islámu a celkovým úpadkem islámské morálky, což bylo pro Ghannúšího zcela v rozporu s tradičními islámskými hodnotami a zvyklostmi.⁵²

V tomto ohledu mu napomohlo apolitické islámské hnutí *Tablígí Džamá^ca*⁵³, respektive jeho pařížská odnož založená v roce 1968. Nejenže se tato organizace stala ochráncem jeho tradičních duchovních hodnot a poskytovala mu určité zázemí, ale Ghannúší se navíc stal jedním z jejích aktivních členů. Byla to jedna z prvních zkušeností s organizovaným islámským aktivismem v jeho životě.⁵⁴ Spolu s ostatními kazateli byli rozděleni do malých skupinek *džamáát*, jež působily v jim přidělené oblasti, kde usilovně pracovaly na šíření *da^cwy*⁵⁵ ve společnosti. Soustavná agitační činnost zahrnovala návštěvy jednotlivých muslimských komunit, nejruznějších podniků, barů a kaváren.

---

⁵¹ Označení pro severoafrické muslimské země zahrnující Maroko, Alžírsko, Tunisko, Libyi, Západní Saharu a Mauritanii.

⁵² *BIOGRAPHIE - Rached Ghannouchi* (28 février 2012)

(<http://www.lepetitjournal.com/societe-tunis/96811-biographie-rached-ghannouchi.html>)

⁵³ Jde o islámské hnutí původem z indo - pákistánské oblasti založené Mawlánou Muhammadem Iljásem v Mewatu roku 1926, které mělo původně pouze několik žáků. Během několika desetiletí se rozrostlo v globální islámskou organizaci sdružující snad 70 milionů muslimů z 90 světových zemí. Primárním cílem tohoto hnutí se šířit *da^cwu* (pozvání k islámu) ve společnosti a činit z muslimů lepší muslimy prostřednictvím jeho skupinek složených z kazatelů, kteří působí v jednotlivých oblastech a seznamují lidi se základními principy islámu.

⁵⁴ Roy, O.; Sfeir, A.; King, J. (2007): s. 122

⁵⁵ Znamená pozvání k islámu, také se překládá jako islámská výzva.

Zde se kazatelé snažili vzbudit zájem o islám mezi přistěhovalci ze severní Afriky žijícími v nuzných podmínkách a nabídnout jim setkání v místní mešitě, kde by se o hnutí dozvěděli více.⁵⁶ I když byl Ghannúší v organizaci pouhým začátečníkem, vzápětí se stal uznávanou osobou hnutí *Tablígih*. Ve společnosti tvořené severoafrickými přistěhovalci obývajícími pařížské chudinské čtvrti a pracujícími převážně jako dělníci se zcela asimiloval. Pro svou angažovanost, rychlou integraci do místních komunit a svou vzdělanost, byl jednou z mála osob způsobilých k vedení skupin hned v několika pařížských distriktech.

Podle všeho prožíval Ghannúší během svého pobytu v Paříži velmi těžké časy. Neměl peníze a občas ani střechu nad hlavou, v takových případech přespával v tajnosti na kolejích u svých známých. Tento studijní pobyt byl zároveň jistou životní zkouškou, jelikož musel řešit četné existenciální problémy, které mu neumožňovaly řídit se dle islámských principů. Jeho víra se ocitla v bezprostředním ohrožení a byla opět vystavena tlaku sekulární společnosti. S překonáváním tohoto období mu také pomáhaly návštěvy místního katolického spolku působícího na Sorbonně, jenž mu poskytl dočasné útočiště, které svým konzervativním prostředím zcela vyhovovalo jeho potřebám. Zdokonalil zde svou francouzštinu, vedl se studenty dialogy o islámu a snažil se hlouběji poznat křesťanství jako takové.⁵⁷ ⁵⁸ Pokud jde o stav pařížské muslimské komunity, Ghannúší se snažil o pozvednutí jejího významu. Z tohoto důvodu byl trnem v oku Hamza Abú Bakroví⁵⁹, pod jehož kontrolou se ocitla jediná mešita v Paříži.⁶⁰

---

⁵⁶ Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 96

⁵⁷ Ve skutečnosti na něj křesťanství neudělalo velký dojem. Považoval ho za tradiční, ale podřadnější formu zbožnosti, jejíž církevní obřady mohou mít určitý vliv na člověka, ale nijakým způsobem nedokážou ovlivnit jeho intelekt.

⁵⁸ Tamimi, A. S. (2001): s. 25, 27

⁵⁹ Hamza Abú Bakr nebyl mezi pařížskými muslimy příliš respektován, jelikož byl tento muž alžírského původu považován za zrádce od dob, kdy působil jako zástupce Sahary ve Francouzském národním shromáždění během francouzské koloniální éry.

⁶⁰ Pařížská mešita.

Kromě toho pro udržení svého postavení využíval zastrašování nepřátel, mezi něž patřil rovněž Ghannúší, kterému zabránil v organizování jakýchkoliv aktivit v prostorách mešity. V té době se aktivně podílel na spolupráci s *Asociací islámských studentů*⁶¹ založené Dr. Muhammadem Hamidulláhem⁶², jenž byl považován za prominentního islámského učenice. Společně pořádali v mešitě semináře, ale později byli nuceni odejít do latinské čtvrti, kde došlo ke znovuzaložení jejich centra. Ghannúšímu zde připadla funkce generálního tajemníka.⁶³

Zprávy o jeho působení v islámském misijním hnutí *Tablíg* se dostaly až k jeho rodině. Jak známo, členi hnutí *Tablíg* dbají mimo jiné i na přísné dodržování vnějších znaků zbožnosti, mezi které patří například nošení dlouhých vousů a tradičního oblečení. Takové zjištění značně šokovalo jeho rodinu, která očekávala návrat vystudovaného syna, jenž podle jejich představ přejal evropský společenský styl a moderní pokrokové názory za své, a proto se rozhodla vylákat ho zpět do Tuniska pod záminkou vážné nemoci jeho matky.

Důležitým momentem v Ghannúšího životě bylo setkání s předním alžírským islámským myslitelem Málikem Bennabím⁶⁴, jenž na něj velmi zapůsobil svými kulturními a politickými komparativními studii.⁶⁵ Díky němu zmírnil svůj dosavadní pohled ovlivněný myšlenkami Muslimských bratří.

---

⁶¹ Zde se také seznámil s myšlenkami íránského reformního myslitele Mehdi Bazargána (1907-1995), který byl hlavním představitelem islámské opozice v Íránu za šáhova režimu a stal se prvním íránským premiérem po Íránské islámské revoluci v březnu 1979.

⁶² Je autorem francouzského překladu Koránu a mnoha studií zahrnující i dvousvazkový životopis Proroka *Le prophet du l'islam*.

⁶³ Geisser, V. (30 janvier 2011): *Interview inédite de Rached Ghanouchi, leader historique du mouvement tunisien « Renaissance »*.

(<http://oumma.com/Interview-inedite-de-Rached>)

⁶⁴ Málik Bennabí (1905-1973) byl jedním z nejvýraznějších islámských myslitelů v Alžírsku od 60. let 20. století. Jeho originální postoj spočíval v tom, že se vymezoval od islámských politických hnutí, jakými byli například Muslimští bratři, jelikož odmítal politické aspekty islámu. Náboženství mělo podle něj klást důraz především na morální aspekty života a posilovat muslimskou *ummu* (obec věřících), která se tak měla stát odolnou vůči západním vlivům. Byl rovněž pedagogem a působil nějaký čas na ministerstvu školství jako ředitel vysokoškolského vzdělávání v Alžírsku.

⁶⁵ Tamimi, A. S. (2001): s. 29

Doposud pro něj události odehrávající se v Tunisku symbolizovaly boj sekularismu proti náboženství. I díky vlivu pozdějších událostí připsal konfliktu určitý sociální rozměr a začal jej chápat jako boj utlačovaných proti autoritativnímu vládci.⁶⁶

2.6. Návrat do vlasti a založení první islámské organizace

Na sklonku roku 1969 se Ghannúší vrátil do Tuniska, kde zpočátku působil jako učitel. Později se potkal s °Abd al-Fattáh Mourouem.⁶⁷ Oba vstoupili do *Sdružení ochrany Koránu* (*Association pour la sauvegarde du Coran*) oficiálně založeného islámskými studenty az-Zajtúny v roce 1970.⁶⁸ Ghannúší se ukázal jako vynikající učitel a kazatel, když dokázal přitáhnout pozornost chudé pracující třídy svými kázáními v mnoha lokálních mešitách. V rámci *Sdružení ochrany Koránu* pořádal diskuze podporující tuniské arabsko - islámské dědictví. On a další členové tohoto apolitického kulturního spolku byli veřejně podporováni státními dotacemi.⁶⁹

Umírněná prezentace islámské kulturní skupiny kolem Ghannúšího spojená s nepřetržitým publikováním doposud nijak zvlášť radikálně orientovaných článků jsou dva hlavní faktory hrající klíčovou roli ve vývoji v širší islamistické hnutí. Pozvolný růst a umírněné vystupování jejích členů zároveň naznačuje odlišnost vývoje od mnoha radikálních skupin.⁷⁰ Kromě toho Ghannúší zpočátku hovořil pouze o nápravě rozvrácené tuniské společnosti, která postrádala stabilní státní vedení a čelila vážné krizi identity, jejíž obnova spočívala v návratu k arabsko - islámským kořenům.

---

⁶⁶ 7.Rashid al-Ghannoushi (1941-) : *Islamic reformer, thinker and party leader* (8 July 2012) (<http://dinwdawla.wordpress.com/2012/07/08/7-rashid-al-ghannoushi-1941-islamic-reformer-thinker-and-party-leader/>)

⁶⁷ Roy, O.; Sfeir, A.; King J. (2007): s. 122

⁶⁸ Gombár, E. (2007): s. 65

⁶⁹ Pro Burgibu to bylo užitečné řešení, které mohlo částečně eliminovat kritiku vlády.

⁷⁰ Ruedy, J. (1996): s. 151

Viníkem nesoucím zodpovědnost za současný stav společnosti nebyl podle něj pouze Burgibův autoritativní režim a vláda tuniských profrancouzských elit, ale rovněž i vládou vybraní islámští představitelé, jejichž vinou došlo ke stagnaci islámu.⁷¹

Ghannúší se v tomto období paralelně věnoval žurnalistice. Působil v islámském deníku *al-Ma^crifa (Poznání)*.⁷² Ve svých článcích vyjadřoval o poznání radikálnější postoje a otevřeně publikoval negativní názory ohledně politické levicové reprezentace, odsuzoval zpátečnictví, kritizoval morální úpadek způsobený závislostí na Západu a propagoval myšlenky Muslimských bratří, jejichž spisy měly velký ideologický podíl na oživení islámu uvnitř tuniské společnosti a byly základními fundamenty pro rodící se islamistická tuniská hnutí.⁷³ Ghannúší nebyl za své projevy nikterak stíhán, jelikož se v této době naplno projevilo selhání levicové politiky experimentující s centrálním plánováním ekonomiky⁷⁴, které vyvolalo částečnou liberalizaci tuniské politické scény, jež se částečně otevřela i pro islamistické organizace a hnutí. Důsledky ekonomických experimentů zasáhly i politický režim, jenž pomalu ztrácel sympatie veřejnosti. Nespokojená nálada ve společnosti vytvářela ideální prostředí pro znovuvybudování islámské identity, a tak poskytovala Ghannúšímu a jeho bližním ideální podmínky pro založení nové islamistické organizace.⁷⁵ Ghannúší se vyjádřil k tehdejšímu stavu společnosti a popsal jej následujícími slovy: „ *Během těchto let bylo obtížné najít mladého praktikujícího muslima...System učinil jistá opatření, aby vštípil mladým lidem materialistické sklony, a tak z nich učinil zbytečné a servilní jedince.*“⁷⁶

⁷¹ Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 98

⁷² Ghannúší byl také jeho zakladatelem, tento deník vznikl v roce 1973.

⁷³ Sfeir, A. (2007): s. 122

⁷⁴ Ministrem zodpovědným za státem řízené plánování byl Ahmed Ben Saleh (1962-1969). Nechvalně známý byl jeho pokus o kolektivizaci půdy, dříve patřící francouzským farmářům, zahrnující reorganizaci zemědělských ploch a redistribuci mezi farmářské jednotky.

⁷⁵ Shanin, E. E. (1998): s. 64

⁷⁶ Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 98

Počátkem 70. let 20. století Ghannúšího oslovily názory zajtúnského učenice šejcha Ahmeda Ben Melada, jenž se společně s několika dalšími islámskými vzdělanci otevřeně stavěl proti nedostatku náboženské výuky v tuniském vzdělávacím systému i sekularizaci celé společnosti. Místem, které sloužilo náboženské opozici jako útočiště před tlakem režimu, se stala mešita az-Zajtúna. Zde se Ghannúší setkal s dalšími přívrženci Ben Melada. On, ^cAbd al-Fattáh Mourou a později i Hemída al-Najfar⁷⁷ a Saláh ad-Dín ad-Džurší⁷⁸ se stali hlavními zakladateli apolitického hnutí *Islámské skupiny (Džama'íja al-Islamíja)*, jež byla zárodkem pozdějšího *Hnutí islámského směru (Mouvement de la tendance islamique / MTI)*. Všichni zmínění představitelé pocházeli z konzervativního muslimského prostředí. Arabsko - islámské zázemí a klasické muslimské vzdělání, kterého se jim dostalo, bylo v rozporu s pravidly a zájmy sekularizovaného vzdělávacího systému, jenž jim a mnoha dalším neumožňoval pokračovat ve studiu, což vedlo k růstu napětí ve společnosti.

Ghannúší a Mourou se po nějaké době stali natolik způsobilými, že sami vedli veřejná kázání a přednášky. Zaměřovali se přitom na střední školy a mešity v hlavním městě. Jednotlivé přednášky se soustředily na tři elementární otázky:

- 1) Propagování islámských zásad zahrnujících memorování Koránu, znalost sunny a islámských věd.
- 2) Důraz na jasný rozpor mezi islámskými principy a pravidly sekularizované tuniské společnosti ovlivněné importem západního myšlení a hodnot.
- 3) Nutnost změny v tomto vývoji a potřeba koherentní ideologie.

---

⁷⁷ Narozen 1942. Po studiu v Sýrii, kde byl stejně jako Ghannúší ovlivněn myšlenkami arabského nacionalismu, se stal profesorem Fakulty islámského práva v Tunisu.

⁷⁸ Narozen 1954 v rodině maurského původu. Postrádal náboženského vzdělání, ale v jeho rodině přetrvával znatelný vliv islámsko - španělského dědictví.

Přestože se hnutí prozatím neangažovalo v politických otázkách, politická témata byla na jejich setkáních okrajově zmiňována.⁷⁹

2.7. Vliv klíčových událostí 70. let 20. století na postoje Rášida Ghannúšího a na utváření politické platformy *Islámské skupiny*

2.7.1. Liberálně - demokratický proud

Ghannúší byl během 70. let 20. století ovlivněn hned několika událostmi, které se promítly do ideologického vývoje jeho organizace. Jedním z faktorů byl liberálně - demokratický proud objevující se na tuniské politické scéně během druhé poloviny 70. let, jenž byl založen bývalým lídrem vládnoucí strany *Dustúr* Ahmadem al-Mestírím.⁸⁰ Požadavek politického pluralismu a občanských svobod Ghannúšího oslovil natolik, že došlo k navázání bližších kontaktů mezi *Islámskou skupinou* a novým politickým uskupením.

Ghannúší věřil, že je díky studiu filozofie, jež ho naučilo otevřenějšímu a tolerantnějšímu dialogu, a díky nestrannickému přístupu k islámskému učení, připraven zahájit společná jednání s demokratickou frakcí. V jeho zájmu bylo přiblížit islámský demokratický diskurs své generaci a oživit odkaz islámských myslitelů 19. století. Na islámské dědictví bylo dle něj zapomenuto v důsledku šíření Qutbových antidemokratických myšlenek napříč celým arabským regionem.^{81 82}

---

⁷⁹ Shanin, E. E. (1998): s. 67, 70

⁸⁰ Demokratické hnutí založilo časopis *ar-Ra'j* za účelem propagace svých požadavků.

⁸¹ Neakceptoval Qutbovu ideologickou tezi, která odsuzuje stav současného islámského světa, navrhuje současné režimy muslimských zemí a označuje je jako *džáhilije* – doba „barbarství“ před islámem, proti které muslimové musí povstat a pracovat na nastolení islámského řádu, jenž musí vycházet výhradně z Koránu.

⁸² Tamimi, A. S. (2001): s. 45 - 46, 50

2.7.2. Generální stávka UGTT (1978)

Zlomovým okamžikem v Ghannúšího životě, který výrazně přispěl k částečné transformaci postojů a metodiky *Islámské skupiny*, byla generální stávka svolaná *Všeobecným svazem tuniských pracujících (Union Générale Tunisienne du Travail / UGTT)* na 26. ledna 1978. Masové protesty, jež zasáhly celou zemi, byly na příkaz vlády násilně potlačeny armádou.⁸³ ⁸⁴ *Islámská skupina* se ve stávce záměrně neangažovala, jelikož Ghannúší UGTT označoval za marxistické uskupení, které nemůže být považováno za věrohodné. Avšak poté došlo uvnitř skupiny ke změně dosavadní strategie zejména díky událostem spojenými s levicovou politickou reprezentací, která přispěla k částečnému zapojení islamistů do politického života. Ghannúší změnu dosavadního postoje vysvětlil takto: „*Společenský konflikt mezi bohatými a chudými je marxistická formule, která nesouhlasí s naším chápáním života. Později jsme si uvědomili, že islám má také slovo v tomto konfliktu a že k tomu jako muslimové nemůžeme zůstat lhostejní.*“ Proto do svého programového rámce *Islámská skupina* zahrнула kromě ideologických otázek i sociální a ekonomickou problematiku.⁸⁵

2.7.3. Íránská islámská revoluce (1979)

Islámská revoluce v Íránu v roce 1979 měla vliv na mnohá arabská muslimská hnutí a organizace a nejinak tomu bylo i v případě *Islámské skupiny*. Dle Ghannúšího názoru vnesly události v Íránu do programu hnutí určitý revoluční náboj.

---

⁸³ Odhaduje se 400 až 500 mrtvých.

⁸⁴ Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 99

⁸⁵ Tamtéž, s. 99

Jejich časopisy *al-Ma^crifa* a *al-Mudžtama^c* (Společnost) byly plné revolučních článků a Chomejního myšlenek.⁸⁶ *Islámská skupina* se tak postupně radikalizovala, což mělo za následek frekventovanější střety s vládou.⁸⁷ Íránská islámská revoluce Ghannúšího velmi oslovila a vyvolala v něm určitou odezvu. Napomohla tomu, aby objevil v islámu prostředek k osvobození utlačovaných. V podstatě se zachoval stejně jako během konfrontace s marxismem a komunismem během sociálních nepokojů. V Íránské islámské revoluci nacházel určitý revoluční sociální rozměr a některé aspekty íránské reformy mohl využít k postupnému přetváření tuniské společnosti. Nicméně podstatný byl především symbolický rozměr revoluce, jenž vyjadřoval boj za spravedlnost utiskovaných.⁸⁸

2.7.4. Setkání s Hassanem at-Turábím

Nesporný význam pro další vývoj Ghannúšího postojů a profilaci *Islámské skupiny* představovala zkušenost se súdánským islámským modelem společnosti. Šlo zejména o postavení ženy v islámu, jež ženám umožňovalo zapojení do politických a sociálních programů místního islamistického hnutí. Samotný fakt, že je súdánským ženám dovoleno shromažďovat se na veřejnosti s muži, komunikovat a pracovat s nimi, a tak vytvářet fungující společenskou organizaci, Ghannúšího velice překvapil. V první řadě lze toto udivení přičítat jeho dosavadnímu přesvědčení, které mělo původ v pákistánských a egyptských spisech.

---

⁸⁶ Rúholláh Chomejní (1902 - 1989) byl hlavní postavou Íránské islámské revoluce roku (1979), která byla jedním z úspěšných pokusů o uvedení politického islámu do praxe.

⁸⁷ Roy, O.; Sfeir, A.; King J. (2007): s. 122

⁸⁸ Geisser, V. (30 janvier 2011): *Interview inédite de Rached Ghanouchi, leader historique du mouvement tunisien « Renaissance »*.

(<http://oumma.com/Interview-inedite-de-Rached>)

Islámská skupina byla zpočátku ovlivněna především ideami islámského myšlení *Mašriqu*⁸⁹, prostřednictvím nichž měla být role ženy omezena na pouhou roli manželky a matky. Proto se tuniské islamistické hnutí zpočátku stavělo ke vzdělávání dívek a žen vcelku negativně. To se ale částečně změnilo po Ghannúšího návratu ze súdánské návštěvy, během které se setkal s Dr. Hassanem at-Turábím.⁹⁰

Ghannúšího nečekaný proslov o postavení žen ve společnosti, který pronesl po návštěvě Súdánu, vzbudil vlnu nevole mezi jeho sympatizanty i v řadách *Islámské skupiny*, jelikož si dovilil kritizovat dřívější negativní postoj k otázce vzdělávání žen a jejich participace ve společnosti.⁹¹ Náhle to byla nedocenitelná role žen, jež měla výraznou měrou přispět k vytváření islámských hodnot a budování komplexní islámské společnosti. Rovněž se rozcházel s dřívějšími stanovisky v pohledu na polygamii, která podle něj už nezapadala do islámských povinností.⁹²

2.8. Snaha o zpolitizování Islámské skupiny

Události konce 70. let 20. století přiměly Ghannúšího změnit dosavadní apolitické zaměření *Islámské skupiny* tak, aby se kromě tradiční náboženské orientace soustředila i na problematické otázky související se sociální, ekonomickou a politickou sférou. Byl si vědom, že nemůže dosáhnout většího úspěchu, pokud se zaměří výhradně na islám představujícím pouhý zdroj identity bez jakýchkoliv společenských záruk.

---

⁸⁹ Ghannúší později zjistil, že islámský diskurz v Mašriqu nezahrnuje projednávání demokratických koncepcí.

⁹⁰ Hassan at-Turábí (1932) je zakladatelem súdánské *Národní islámské fronty* (dříve Muslimské bratrstvo), která se stala hlavní politickou silou v zemi a získala dobré finanční zázemí. Po převratu plk. Umara al-Bašíra v roce 1989 se NIF stala jedinou stranou v zemi a v Súdánu bylo v souladu s at-Turábího koncepcí zavedeno například trestní právo.

⁹¹ Přednost před vzděláváním měl manželský svazek v mladém věku, údajně aby se předešlo nebezpečnému vlivu promiskuitní společnosti. Z islámského pohledu bylo ženám povoleno maximálně základní vzdělání.

⁹² Tamimi, A.S. (2001): s. 57 - 58

Transformace *Islámské skupiny*, národní organizace aktivní zejména na středních školách a univerzitách v 70. letech, v jejímž čele stanul Ghannúší, na sociálně - politické hnutí měla za následek vyloučení jejích členů ze Sdružení *ochrany Koránu* roku 1978.⁹³

Islámská skupina tehdy zahrnovala různé islamistické spolky, mezi nimiž se budoucí představitelé MTI odlišovali aktivnějším přístupem k politickým otázkám.⁹⁴ Kvůli režimu musela fungovat v částečné ilegalitě, což však nebránilo tomu, aby Ghannúší svou angažovaností v politických otázkách a socio - ekonomické problematice přitáhl pozornost široké veřejnosti, zejména nižší a střední městské třídy, která v boji za islámskou věc viděla zároveň boj za své uznání. Boj za politická a sociální práva chudých a utlačovaných se stal Ghannúšího poselstvím pro společnost. Prostřednictvím aktivní participace na veřejném životě inicioval částečné sblížení *Islámské skupiny* s UGTT. Zprvu se soustředila na okolí univerzit zejména vědeckých a technických fakult, kde Ghannúší a jeho zástupci sklízeli velký úspěch, jelikož otevřeně diskutovali o základních nedostacích tuniské společnosti.⁹⁵ Tuniské mešity tvořili pak hlavní centra jejich setkávání. Na aktivním šíření jejich názorů se podílely také stranické tiskoviny. Ghannúší byl zastáncem progresivního a efektivního islámského přístupu, který podle něj představoval hlavní podmínku pro nápravu rozvrácené tradiční tuniské společnosti poznamenané autoritativním sekulárním režimem prezidenta Burgiby.⁹⁶

V důsledku aktivní stranické činnosti zesílilo napětí mezi *Islámskou skupinou* a vládou, která pod vlivem íránské hrozby začala monitorovat aktivitu hnutí a zahájila proti němu tiskovou kampaň, jejímž cílem bylo zdiskreditovat jej v očích veřejnosti.

---

⁹³ El Ayadi M.; Rachik H.; Tozy H. (2007): s. 68 - 69

⁹⁴ Ruedy, J. (1996): s. 151

⁹⁵ Chudoba, práva pracujících, mzdy, politická účast, westernizace, autentická národní a kulturní identita.

⁹⁶ Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 100

Cílem vládního deníku *al-Amal* (Naděje) bylo očernit skupinu obviňováním z antipatriotismu, oportunistu, zpátečnictví, ze snah o narušování národní jednoty, podléhání zahraničním vlivům atd. V reakci na vládou podniknuté kroky byla v září 1979 svolána tajná konference vedená Ghannúším. Na jejím programu bylo nejen schválení nové organizační struktury hnutí, určení směru budoucí politické strategie, ale i veřejné oznámení zpolitizování *Islámské skupiny*, které se uskutečnilo na základě Burgibovy vyhlášky o politických stranách⁹⁷ v červnu 1981. Žádost o uznání za legitimní politickou stranu byla předložena vládě. Následovalo oficiální přejmenování *Islámské skupiny* na *Hnutí islámského směru (Mouvement de la tendance islamique / MTI)*.⁹⁸ Byl to rozhodující okamžik důležitý nejen pro existenci hnutí, ale především pro lídra MTI, jelikož naznačoval budoucí vývoj jeho postojů. Ghannúší bojoval za svobodnou společnost, jelikož viděl v demokratickém systému jediný možný způsob, jak dosáhnout společenských změn. Největší výzvu pro něj představovala otázka, jak dosáhnout viditelného pokroku, aniž by musel být obětován islám. Jeho cílem bylo dosáhnout stejné úrovně jako západní společnosti, ale za pomoci moderního *idžtihádu*⁹⁹ a snažení se o neustálé překonávání dosažených cílů takovou cestou, která by nevedla ke konfliktu s islámskými principy a ani by neoslabovala nezávislost muslimů a nepoškozovala jejich identitu. Při této příležitosti učinil oficiální prohlášení shrnující postoje hnutí k politické situaci v zemi a uvádějící nutné prostředky, prostřednictvím nichž lze dosáhnout deklarovaných cílů MTI.¹⁰⁰ Kromě toho se snažil zdůraznit umírněný charakter hnutí distancováním se od násilí jako prostředku sloužícího k realizaci cílů přinášejících ve svém důsledku kulturní a náboženské obrození.¹⁰¹

---

⁹⁷ V dubnu 1981 na 10. kongresu vládní strany *Dustúr* prezident Burgiba povolil činnost všem politickým stranám.

⁹⁸ Shanin, E. E. (1998): s. 85

⁹⁹ Vlastní myšlenkové úsilí vynaložené při interpretaci koránského textu a sunny.

¹⁰⁰ Tamimi, A.S. (2001): s. 60 - 61

¹⁰¹ Ruedy, J. (1996): s. 153

Postoje MTI k politické reprezentaci země zveřejněné v prohlášení z května 1981:

- 1) Kategorické odmítání diktátu úzké skupiny lidí přinášejícího prospěch pouze vládnoucí elitě a imperiálním západním společnostem.
- 2) Vyjádření politování nad marginalizací islámského vlivu na společenské dění v zemi a vzrůstající mocí sekulárního režimu nad politickými institucemi i přesto, že islám sehrál podstatnou roli při utváření národní identity Tunisánů.
- 3) Kritika neopatrné ekonomické a sociální politiky jedné vládní strany, která je zodpovědná za neefektivní fungování tuniského hospodářského systému a která na základě mezinárodní spolupráce upřednostňuje zahraniční zájmy před národními.
- 4) Celkové zpochybnění kompetencí autoritářského režimu a upozornění na negativní procesy probíhající uvnitř společnosti - nedostatečný rozvoj, odcizení se původním hodnotám a tradicím, podvolení se Západu atd., jež jsou hlavní příčinou přetrvávajícího společenského napětí a zdrojem stagnace tuniské společnosti.

Z těchto bodů jasně vyplývá, proč je podle Ghannúšího nutné vzít zodpovědnost do vlastních rukou a pracovat na osvobození a vývoji tuniské společnosti podle islámských principů a původního uspořádání, aby bylo možno dosáhnout následujících cílů:

- 1) Obnovení islámské tuniské identity, která bude základním prvkem islámské kultury v Africe a ukončí nynější stav závislosti a odcizení.
- 2) Obrození islámského myšlení, aby mohlo být dosaženo vzájemné shody mezi fundamenty islámského učení a potřebami moderní společnosti.

- 3) Navrácení legitimního práva lidem, kteří budou sami bez jakýchkoliv vnitřních i vnějších zásahů rozhodovat o svých osudech.
- 4) Nutnost restrukturalizace ekonomického systému a spravedlivé rozdělování státních prostředků.
- 5) Potřeba oživení islámu v kulturní i politické rovině na lokální, maghribské, arabské a mezinárodní úrovni za účelem osvobození lidí od autoritativní vlády, která je nutí podřizovat se jejímu diktátu, přijímat mezinárodní dominanci a nepovoluje jim uplatňovat jejich základní práva.¹⁰²

Nicméně Ghannúšího úsilí o oficiální uznání MTI politickou stranou vynaložené při částečném uvolnění Burgibova autoritativního režimu, bylo předčasně ukončeno. Reakce vlády na prohlášení lídra MTI na sebe nenechala dlouho čekat a téhož měsíce následovala vlna zatýkání jeho členů.¹⁰³ Potenciální konkurent vlády byl tak odstraněn z veřejného prostoru. Ghannúší byl odsouzen k jedenácti rokům odnětí svobody, ale byl vězněm pouze během let 1981-1984. V lednu 1984 vypukly nepokoje kvůli nedostatku potravin, na které vláda odpověděla politickými ústupky a celkovým zklidněním dosavadního politického kurzu. To mělo za následek propouštění členů MTI a ochotnější spolupráci s politickými stranami, na čemž měl velký podíl tehdejší premiér Mohammed Mzálí.¹⁰⁴

---

¹⁰² Shanin, E. E. (1998): s. 84 - 87

¹⁰³ Burgiba přičítal MTI útok na Club Méditerranée Resort, který podle všeho spáchala jedna z islamistických skupin, která mohla být ovlivněná MTI.

¹⁰⁴ Geisser, V. (30 janvier 2011): *Interview inédite de Rached Ghanouchi, leader historique du mouvement tunisien « Renaissance »*.
(<http://oumma.com/Interview-inedite-de-Rached>)

2.9. Radikalizace uvnitř MTI a snaha režimu o eliminaci jeho vlivu

Až do doby prvního zatýkání jeho členů, které mělo eliminovat potenciální islamistickou hrozbu na tuniské politické scéně, propagovalo vedení MTI poměrně zdrženlivý a umírněný postoj. Nedlouho po propouštění odsouzených členů přišel i konec období liberálnějšího politického přístupu prosazovaného premiérem Mzalím, jenž znamenal pokračování Burgibovy vlády pevné ruky.

S tím se rozplynula i naděje MTI na účast ve veřejném životě a následoval pozvolný radikalizační proces hnutí vrcholící událostmi v roce 1987.¹⁰⁵ Odmítavý postoj vlády utvrdil Ghannúšího v názoru, že je třeba zintenzivnit aktivitu hnutí. Na tajném kongresu strany (1984) byl Ghannúší navržen na post jejího *amíra* (nejvyšší činitel), v rámci MTI byla utvořena tajná *Konzultativní rada (Madžlis aš-šúrá)*, nejvyšší stranický orgán, a proběhla celková reorganizace hnutí. Nyní bylo hlavním záměrem MTI udržovat kontakt s politickou scénou a zároveň se vyhýbat přímým konfrontacím s režimem.^{106 107}

MTI připomínalo svou organizační strukturou egyptské Muslimské bratry. Vybuodovalo síť vzdělávacích a sociálních organizací nezávislých na státu. Financováno bylo z řad obchodníků, řemeslníků i ropných magnátů ze Zálivu. Ghannúší se sice hlásil k odkazu Sajjida Qutba, ale pro dosahování svých cílů dával přednost spíše pozvolnému vývoji než přímé akci a použití násilí.

---

¹⁰⁵ Ruedy, J. (1996): s. 154

¹⁰⁶ Přítomnost MTI v UGTT (hájení práv propuštěných islámských pracujících). Vedení MTI se scházelo s opozičními stranami a studentskými organizacemi: sociální demokraté, Komunistická strana, Hnutí národní jednoty atd. kvůli koordinaci vzájemných postojů v politických a sociálních otázkách.

¹⁰⁷ Bidwell, R. (1998): s. 277

Kromě legislativních změn volal i po zahalování žen, bezúročném bankovníctví a postupném utlumování turistického ruchu.¹⁰⁸ Svými názory oslovil početnou vrstvu obyvatel. Šlo o desetitisíce lidí, z nichž studenti tvořili asi 40% část.¹⁰⁹

Skladba potenciálních voličů odrážela samotný vývoj hnutí sahající od nábožensko - kulturní organizace k politické straně. Proto se v jeho řadách objevovali vystudovaní obyvatelé měst i chudší vesničtí občané. Pomalu se začal měnit i charakter MTI, který se nejvíce projevil na zesílené činnosti hnutí a jeho radikálnější rétorice, ale prozatím se vše obešlo bez násilných a podvratných akcí proti režimu. Od 80. let 20. století, od prvního zatýkání členů MTI, se však uvnitř hnutí formovalo nové stranické křídlo složené z radikálnějších členů strany¹¹⁰, nad kterými neměl Ghannúší zřejmě takovou kontrolu, jaké by bylo třeba. Tato frakce se dostávala do popředí zejména v dobách, kdy bylo vedení MTI ve vazbě. Proti četným obviněním ze strany režimu zaujímal Ghannúší jako lídr MTI obranný postoj. Popíral jakékoliv použití násilí MTI proti režimu a hájil jeho demokratické postupy.¹¹¹ Pravdou je, že MTI bylo v této době považováno za vcelku umírněné hnutí v porovnání s novými islamistickými organizacemi (*Islámský džihád, Strana islámského osvobození*), díky jejichž radikálním projevům se MTI dostávalo do konfrontace s režimem bez vlastního přičinění.¹¹²

Burgibova rostoucí posedlost a strach z islamistů podnítily další útoky na členy MTI namířené nejprve proti hlavnímu vedení hnutí. Ghannúší a dalších 37 představitelů bylo zatčeno v březnu 1987.¹¹³ Na základě vládního rozhodnutí bylo MTI obviněno z údajného plánování svržení režimu a záměru ustavit v Tunisku íránský model vlády.

---

¹⁰⁸ Kropáček, L. (1996): s. 133

¹⁰⁹ Shanin, E. (1998): s. 94

¹¹⁰ Radikálnějšími představiteli nového křídla byli: Saláh Karker, Hamádí Džibálí, Habíb al-Mukní a další.

¹¹¹ Tamtéž: s. 89 - 90; 94- 95, 98 - 99

¹¹² Kropáček, L. (1996): s. 133

¹¹³ Za nedovolený proslov mešitě a za podněcování nepokojů.

Toto obvinění vyvolalo četné demonstrace, jež byly režimem násilně potlačovány, a tak se do vězení dostalo mnoho další přívrženců MTI.¹¹⁴

¹¹⁵ Po bombovém útoku na čtyři hotelové komplexy v Monastiru a Súsu následoval proti představitelům MTI ještě tvrdší zákrok. Poté byl Ghannúší odsouzen k doživotnímu trestu odnětí svobody.¹¹⁶

2.10. Vznik an-Nahdy a nová naděje na politické uznání

S novým tuniským prezidentem Zín el-^cÁbidín Ben ^cAlím a slibovanou liberalizací politického života vzrostla Ghannúšího šance na prosazení MTI za legální politickou stranu. Podle všeho se na státním převratu, který vynesl do čela země bývalého premiéra, podíleli vedle armádních důstojníků i militantní členi MTI Mohamed Šamám a Saláh Karker, i když byl jejich význam později podceňován. Součástí liberalizačních reforem bylo také propouštění politických vězňů. Ghannúší se dostal na svobodu v rámci amnestie v roce 1988.¹¹⁷

K existenci nového režimu zaujal pozitivní stanovisko, jelikož se podle všeho opíral o islám a považoval jej za jeden ze svých pilířů. Proklamovaný moderní stát založený na islámské národní identitě měl vzbudit důvěru v nové vedení jak u širší veřejnosti, tak mezi islamistickými i sekulárními politickými představiteli.¹¹⁸ Výrazem Ghannúšího podpory nové hlavě státu a jeho demokratizačním reformám bylo podepsání *Národního paktu* (*‘Ahd džadíd / Pacte national*) spolu s dalšími politickými silami v listopadu 1988.

Tímto rovněž zdůraznil budoucí politickou strategii MTI, které mělo svou politiku stavět na demokratických principech a spravedlnosti.¹¹⁹

---

¹¹⁴ Celkem bylo pozatýkáno na 3000 členů MTI během dvou měsíců.

¹¹⁵ Ruedy, J. (1996): s. 154 - 156

¹¹⁶ Ve skutečnosti se k útoku přihlásilo hnutí *Islámský džihád* podporované údajně z iránských zdrojů, které odmítlo jakékoliv spojení s MTI. Mezi další odsouzené osoby hrající významnou roli v pozdějším vývoji MTI patřil ^cAbd al-Fattáh Mourou, Hamádí Džibálí, Saláh Karker a ^cAlí La^crídih.

¹¹⁷ Tamtéž: s. 154 - 156

¹¹⁸ Murphy, E. C. (1999): s. 172

¹¹⁹ Gombár, E. (2007): s. 77

Navzdory existenci nového zákona namířeného proti legální existenci hnutí vytvořených na etnickém, náboženském, jazykovém a regionálním základě, Ghannúší i nadále doufal v politické uznání MTI. Za účelem oficiálního schválení celé organizace došlo v únoru 1989 k přejmenování MTI na *Stranu obnovy / an-Nahda*.^{120 121 122}

Ačkoliv Ghannúší dříve opětovně zdůrazňoval reformní charakter nově přejmenované islamistické strany, nezastával nyní jednoznačný postoj k otázce uplatňování násilí. Názorovou rozpolcenost lídra *an-Nahdy* nad otázkou použití násilí ostatně potvrzují jeho následující výroky: „*Islámské hnutí, které se díky pronásledování stalo obětí režimu, by se mohlo transformovat z umírněného sociálně - kulturního hnutí na hnutí radikální, revoluční a násilné.*“ Nicméně druhý výrok násilí nepřímo odmítá: „*Neodvolávali jsme se na to (násilí), protože jsme nebyli přesvědčení, že může vyřešit problémy Tuniska. Kromě toho nechceme dát autoritě (režimu) záminku, aby nás zlikvidovala.*“¹²³

I přes Ghannúšího obrovské nasazení a vybudování dobré stranické organizační struktury, k legalizaci strany opět nedošlo. Je evidentní, že Ben ^cAlí od počátku považoval islamistickou stranu za konkurenta, jenž by mohl být budoucí příčinou nestability režimu. Z toho důvodu se představitelé *an-Nahdy* mohli účastnit voleb pouze jako nezávislí kandidáti. Přestože strana nebyla připuštěna k volbám, získali její kandidáti 13% hlasů a předstihli i sekulární opozici. Ghannúší byl tímto výsledkem poněkud zklamán a byl si jist tím, že jejich podpora byla větší, než udávaly výsledky voleb podle něj zmanipulovaných ve prospěch vládnoucí strany - *Ústavního demokratického shromáždění (Rassemblement constitutionnelle démocratique / RDC)*.

---

¹²⁰ Rovněž *Hizb an-Nahda* nebo *Harakat an-Nahda (Hnutí obnovy)*. Také je známa pod francouzským názvem *Parti de la renaissance / Mouvement de la renaissance* a v anglickém znění *The Renaissance Party / The Renaissance Movement*.

¹²¹ Existuje několik prepisů názvu Strany brody: *Hizb an-Nahda, an-Nahda, al-Nahda, Nahda, Ennahda* atd. Rozhodla jsem se, že v celé práci budu používat přepis *an-Nahda*.

¹²² Guidère, M. (2012): s. 90

¹²³ Finianos, G. (2006): s. 85

Částečně lze tento neúspěch připsat také existenci radikálnějších kandidátů *an-Nahdy*, kteří mohli vzbuzovat určité pochybnosti a obavy ve společnosti.¹²⁴

2.11. Radikalizace *an-Nahdy* a odchod jejího lídra do exilu

Úspěch islamistických kandidátů v parlamentních volbách v dubnu 1989 a následné události v sousedním Alžírsku¹²⁵ vyvolávaly stále větší napětí mezi islamisty a státem. *An-Nahda* a její lídr představovali pro Ben Alího režim, díky poměrně velkému uznání ve společnosti, rostoucí hrozbu, kterou bylo nutné eliminovat. Po neúspěšných volbách se strana začala veřejně stavět proti režimu, jehož podvratné akce a represivní opatření postupně narušily její organizační strukturu. Po vypuknutí války v Perském zálivu došlo k názorovému rozkolu uvnitř samotného vedení strany. Proti sobě se postavila dvě různá křídla. Na jedné straně stál °Abd al-Fattáh Mourou a jeho umírněné politika spojená s tradiční nákloností k Saúdské Arábii a na druhé Ghannúší vyjadřující podporu Saddámu Husajnovi.¹²⁶

Oba přední reprezentanti *an-Nahdy* měli již od začátků spojených se vznikem MTI rozdílné představy o budoucí politické strategii. Mourou byl od počátku otevřenější ke spolupráci s tuniskou vládou. Oproti tomu Ghannúší zaujímal vůči vládě nekompromisní stanoviska a usiloval o zmírnění sekularizačního tlaku na tuniskou společnost. Rozkol v názorech na vedení hnutí mohl do jisté míry souviset i s jejich původem a vzděláním.

---

¹²⁴ Murphy, E. C. (1999): s. 178 - 181

¹²⁵ Vítězství FIS (*Front islamique du salut*) v komunálních volbách v roce 1990, po němž následovalo další vítězství v prvním kole parlamentních voleb v roce 1991. Druhé kolo voleb bylo zrušeno stejně jako předchozí výsledky voleb a FIS byla postavena mimo zákon. Následovalo zatýkání jejích aktivistů, z nichž bylo více jak 7000 transportováno do internačních táborů na Sahaře.

¹²⁶ Lamloum, O.; Ravenel, B.(2002): s. 106 - 108

Na rozdíl od Ghannúšího tradičního původu a vzdělání pocházel Mourou z rodiny andaluského původu a měl pouze částečné tradiční vzdělání doplněné o studium práva na Tuniské univerzitě. Jejich spory o budoucí politickou strategii umocněné stupňujícím se tlakem Ben ʿAlího režimu a Ghannúšího stále více nekompromisním postojem později vyústily v Mourouův odchod z vedení strany, která tak přišla o jednu ze svých předních osobností.¹²⁷

Za vystupňování interního konfliktu *an-Nahdy* a narušení její integrity mohla nepochybně nepřítomnost a radikalizace jejího lídra, který od března 1989 pobýval v exilu. Sám Mourou Ghannúšího veřejně kritizoval za přílišnou radikalizaci názorů a nedostatek reálného pohledu na současný stav tuniské společnosti.¹²⁸ Očividně již Ghannúšího nepovažoval za právoplatného lídra strany, avšak sám neměl potřebnou moc, která by mu umožňovala kontrolovat mladé radikálněji orientované členy *an-Nahdy*, později zodpovědné za násilný incident v oblasti Bab Souika.¹²⁹

Příčiny, které vedly k odchodu lídra *an-Nahdy* ze země, nejsou zcela evidentní. V podstatě mohlo jít o předem promyšlený krok, uvážíme-li, že následující rok po jeho odjezdu ze země neexistovalo jediné právní nařízení, které by mu zakazovalo návrat. Určitou roli mohlo samozřejmě sehrát i to, že se Ghannúší bál o svůj život. Jinou příčinou mohla být jeho nejasná pozice v čele strany. Tento post byl v době jeho věznění zastáván Sádokem Šourouem.¹³⁰ Aby se Ghannúší vyhnul případnému rozdělení stany, mohl tak raději zvolit vycestování do Evropy. Přes všechny pochyby je jisté, že jeho odchod znamenal konec vyjednávání islamistů s režimem.

---

¹²⁷ Ruedy, J. (1996): s. 152

¹²⁸ Lamloum, O.; Ravenel, B.(2002): s. 106 - 108

¹²⁹ Bidwell, R. (1998): s. 277

¹³⁰ Byl z velké části zodpovědný za radikalizaci uvnitř aparátu *an-Nahdy*.

Radikalismus znatelný v celkové aktivitě strany byl posílen jak během jeho pobytu ve vězení a po neúspěchu v parlamentních volbách v roce 1989, tak po odjezdu jejího lídra ze země.¹³¹ Jeho stažení z tuniské politické scény mohlo být do jisté míry vyjádřením protestu proti Ben Alího autoritářské vládě, proti které nebyl schopen dále bojovat, jelikož věděl, že je hlavním terčem režimu.¹³² Dramaticky se změnil nejen charakter hnutí, ale i Ghannúšího rétorika nyní již ostře namířená proti režimu. Za změnou politického kurzu mohla stát snaha přizpůsobit se většinového názoru v řadách jeho stoupců.¹³³ Ty byly tvořeny umírněnými stoupci i radikálněji orientovanými členy a militantními aktivisty.^{134 135}

2.12. Ztráta postavení a pozvolný rozklad *an-Nahdy*

První větší názorový konflikt související válkou v Zálivu zahájil pozvolný rozklad *an-Nahdy*. Ghannúší zaujal agresivnější postoj v naději, že jeho útočná politika a veřejná podpora Iráku ve válce vyvolá protirežimní demonstrace.¹³⁶ Vzhledem k přetrvávajícím názorovým neshodám se straně nepodařilo najít cestu k opětovnému sjednocení. Režim usilující o její kriminalizaci a eliminaci využil této příležitosti a označil Ghannúšího za hlavního podněcovatele násilí.¹³⁷ Ten od 12. května 1989 pobýval v Alžírsku, kde udržoval těsné vztahy s islámskými fundamentalisty.¹³⁸

V roce 1990 vypukly násilné střety islamistů s bezpečnostními složkami, při nichž byly pozatýkány stovky stoupců *an-Nahdy*.

---

¹³¹ Ruedy, J. (1996): s. 158

¹³² Gombár, E. (2007): s. 76

¹³³ Ruedy, J. (1996): s. 159

¹³⁴ Gombár, E. (2007): s. 76

¹³⁵ *An-Nahda* měla v době svého vrcholu v letech 1987 - 1990 statisíce sympatizantů, mezi nimiž bylo přibližně deset tisíc militantních aktivistů.

¹³⁶ Zdůrazňoval fakt, že jakýkoliv režim, který umožní západním vojenským jednotkám vstup na muslimskou půdu, ztrácí právo být nazýván muslimským.

¹³⁷ Murphy, E. C. (1999): s. 194

¹³⁸ Gombár, E. (2007): s. 78

Ghannúší stále odmítal všechna nařčení režimu z podpory násilných konfliktů, avšak jeho tvrzení bylo zpochybněno už jen samotnou existencí radikálního křídla *an-Nahdy*.¹³⁹ Své působení mělo potvrdit až útokem tří ozbrojených mužů na centrálu vládnoucí strany RDC v oblasti Báb Souika v únoru 1991.¹⁴⁰ Tuniské vedení strany dementovalo jakoukoliv účast na tomto činu. Ghannúší se však vyjádřil velmi neurčitě v tom smyslu, že vedení *an-Nahdy* o připravovaném útoku nebylo zprvu informováno, ale že celá akce je pochopitelná.¹⁴¹ Z jiného francouzského zdroje zveřejňujícího jeho zpětný pohled na incident v Báb Souika, je zřejmé, že dodatečně popíral jakoukoliv angažovanost *an-Nahdy*. Dále uvedl, že on sám i vedení strany tento útok veřejně odsoudili. Vyjádřil rovněž značné znepokojení nad celým incidentem, který měl být údajným pokusem, jak narušit integritu strany a odstavit její hlavní představitele od moci.¹⁴² Dle první zmiňované verze umírnění členové v čele s Mourouem zareagovali na brutální útok tak, že označili Ghannúšího aktivismus a přístup k celé události za nezodpovědný a na protest opustili posty ve výkonném úřadu *an-Nahdy*. Z vnitřního rozkladu strany, který byl po útoku v Báb Souika evidentní, těžil zejména režim, jemuž se pomalu ale jistě dařilo diskreditovat tuto významnou opoziční stranu a dále eliminovat její vliv.¹⁴³

V březnu 1992 následovala další série zatýkání členů *an-Nahdy*. Strana oslabená vnitřními organizačními a strategickými spory nebyla schopna čelit vzrůstajícímu tlaku režimu a jeho nařčení z vytvoření „tajného aparátu“¹⁴⁴, který se údajně infiltroval do ozbrojených sil, národní gardy, policie a jiných institucí, za účelem násilného svržení stávajícího režimu.

---

¹³⁹ Žádný zdroj, v tomto případě E. C. Murphy, nepředkládá konkrétní důkazy o činech, které byly militantními členy spáchány. Pouze na existenci radikálního křídla upozorňují.

¹⁴⁰ Soudní proces s údajnými členy radikálního křídla postrádal dostatek důkazů, které by mohly potvrdit obvinění vznesené vládou.

¹⁴¹ Murphy, E. C. (1999): s. 195 - 197

¹⁴² Lamloum, O.; Ravenel, B.(2002): s. 263

¹⁴³ Murphy, E. C. (1999): s. 197

¹⁴⁴ Dříve vedený Sadokem Šourouem, nyní Mohamedem Šamámem.

O dva měsíce později byl zahájen veřejný proces se zadrženými členy *an-Nahdy*, kteří byli odsouzeni k různě dlouhým trestům odnětí svobody. Ačkoliv se celý soudní proces neobešel bez pochybností pozorovatelů ohledně detailů komplotu, obžaloby i práv zadržených členů *an-Nahdy*, utrpěla islamistická strana citelnou ztrátu na popularitě. Soudní proces s 279 členy strany poškodil její pověst natolik, že ztratila mnoho stoupenců, kteří doposud tvořili její stabilní základnu.¹⁴⁵

Islamisté byli na příkaz režimu eliminováni z veřejného života. Základem pro to byla promyšlená strategie režimu, jejíž úspěšnosti napomohly názorové střety předních osobností strany. Není pochyb o tom, že k celkovému rozkladu strany přispěl i Ghannúší. Odjezd do exilu v době největšího ohrožení *an-Nahdy* se dal považovat za zásadní strategický omyl, jenž stranu připravil o silné a jednotné vedení a projevil se na její decentralizaci. Radikální a unáhlená rétorika jejího lídra a jeho nejasný postoj k otázce použití násilí byly dalšími faktory, které se paralelně podílely na rozkolu a umocňovaly konflikt názorů hlavních představitelů strany, což mělo společně s událostmi předchozích dvou let negativní vliv na její reputaci.¹⁴⁶

2.13. Obnova *an-Nahdy*

Navzdory konfliktu uvnitř *an-Nahdy*, jenž podhalil existenci dvou protichůdných názorových proudů¹⁴⁷, dokázala strana po nějaké době reorganizovat svou strukturu a redefinovat politiku vůči vládním silám. Po generální konferenci strany v roce 1995 došlo mimo jiné ke schválení nového způsobu volby jejích představitelů. Během roku 1995 odsouhlasila jednotnou politickou strategii zdůrazňující nenásilný charakter strany.

---

¹⁴⁵ Shanin, E. E. (1998): s. 102 - 103

¹⁴⁶ Ruedy, J. (1996): s. 160 - 162

¹⁴⁷ Radikální (islámský nacionalismus) a tradicionalistický proud (islámská praxe).

Jejím záměrem bylo vyhnout se případným konfrontacím s vládním režimem, a tak předcházet polarizaci ve společnosti. Vedle toho zdůrazňovala nutnost uplatňování politických práv a podporovala v činnosti jiné politické síly.¹⁴⁸

Ghannúší i jím založené islamistické hnutí prošli během obou tuniských režimů viditelnou proměnou. Počáteční tradiční islámská orientace se rozšířila o vliv v sociální a politické oblasti. Politický status *an-Nahdy* se během trvání Ben ^cAlího režimu nezměnil, a tak i nadále zůstávala ilegální politickou stranou. Ghannúší, stále považovaný za formálního lídra strany, strávil celých 22 let v exilu v Paříži a Londýně, k němuž byl odsouzen na základě vynesení rozsudku v soudním procesu s představiteli *an-Nahdy* v roce 1992, kdy mu byl v nepřítomnosti udělen doživotní trest odnětí svobody.¹⁴⁹

Naděje na nový začátek přišla s vypuknutím Jasmínové revoluce v roce 2010, která vyvrcholila svržením autoritářského režimu Zín al-^cÁbidín Ben ^cAlího v lednu 2011. Jasmínová revoluce odstartovala vlnu revolučních nepokojů šířící se napříč arabskými státy a pro Tunisko znamenala naději na nový začátek spojený s odstraněním autoritativního aparátu minulého režimu a rozsáhlou demokratizací společnosti, jejíž součástí bylo i propouštění politických vězňů, mezi nimiž bylo mnoho představitelů *an-Nahdy*. Nastalé podmínky umožnily návrat prominentního představitele strany z exilu a islamistickým stranám aktivní účast na veřejné politice. *An-Nahda* se prostřednictvím revoluce dostala do centra politického dění. Tak byla zahájena další etapa Ghannúšího politického aktivismu.¹⁵⁰

---

¹⁴⁸ Shanin, E. E. (1998): s. 105

¹⁴⁹ Research Directorate, Immigration and Refugee Board (1 June 1994): *Tunisia: Information on the "Mouvement de tendance islamique" (MTI)* (<http://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=IRBC&type=&coi=TUN&rid=456d621e2&docid=3ae6ad8d40&skip=0>)

¹⁵⁰ *Tunisko: Vnitropolitická charakteristika* (http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/tunisko/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html)

3. RÁŠID GHANNÚŠÍ A JEHO VIZE SPOLEČNOSTI

Následující kapitola se věnuje klíčovým myšlenkám Rášida Ghannúšího, které rozvíjel během svého pobytu v exilu. Jeho hlavními tématy je postavení islámu a uplatňování demokratických hodnot a západních vlivů v neislámském státě a podoba pluralistického politického systému, na jehož chodu se podílejí islamistické i sekulární strany. Pro snadnější pochopení Ghannúšího postojů je nutné nejprve zmínit, jaké konkrétní islámské komponenty se během 70. let 20. století podílely na formování jeho myšlenek a názorů, které získaly díky působení rozličných elementů specificky tuniský charakter.

3.1. Podstata Ghannúšího koncepce

Prvním elementem, který vidí Ghannúší negativně a ze kterého odvozuje určité imperativy, je tzv. *at-tadajún at-taqlídí at-túnisí* (tradiční tuniská zbožnost), která se skládá z následujících islámských prvků: Málíkovský *madhab* a jeho pojetí *fiqhu*¹⁵¹, teologická doktrína Abú al-Hasana al-Aš'arího¹⁵² a *súfismus*. Podle Ghannúšího se výsledek jejich kombinace projevil v přístupu k interpretaci náboženských textů, v příklonu k *taqlídu*¹⁵³ a nedostatečném využívání *idžtihádu*.¹⁵⁴ V málíkovském výkladu *fiqhu* vidí Ghannúší určité znaky rigidity a netolerance a aš'aríjské dogma tíhne spíše k fatalismu než ke svobodné vůli. Završením tohoto celku je *súfismus*, který podle něj konsoliduje autoritářský systém vlády, jelikož nutí následovníka či přívržence k podvolení se svému pánovi.

---

¹⁵¹ Málíkovská právní škola (*madhab*) a její výklad právní vědy (*fiqh*).

¹⁵² Podle aš'aríjského dogmatu, které neuznává plnou svobodu lidské vůle, je člověk pouze vykonavatelem předem daných činů, nicméně je mu poskytnuta možnost volby v souladu s Boží vůlí, touha po dobrých činech atd. Touto cestou si člověk získává náboženskoprávní zásluhy (*kasb*). Tato doktrína byla vytvořena tak, aby přejala rovnocenné postavení mezi fatalismem a svobodnou vůlí. Soudobí sunnitští teologové ji chápou vesměs pozitivně jako částečnou svobodu lidské vůle.

¹⁵³ Imitace, následování.

¹⁵⁴ Osobní úsilí použité k nezávislé interpretaci islámských textů.

Kvůli výše zmíněným faktorům spočívala Ghannúšihho strategie v odstranění zažitých kulturních vzorců, které měly být nahrazeny efektivnější a flexibilnější doktrínou svobodné vůle, *idžtihádu* a principy rovnosti a svobodné volby. Ale společnost byla natolik rezistentní k jakékoliv změně, že se nakonec obrátil na zajtúnské učence, tradiční strážce náboženských tradic, a představitele *súfijských* řádů ve snaze prosadit se na politické scéně i za cenu zpomalení teologického a intelektuálního vývoje. I nadále se však snažil o oživení *mu^čtazilského* přístupu¹⁵⁵ a novou interpretaci islámských textů.¹⁵⁶

Za druhý pilíř vytvářející specifickou islamistickou koncepci považuje odkaz *salafistů*, jejichž působení byl vystaven koncem 70. let 20. století při svém studijním pobytu v Sýrii. Byl ovlivněn jedním z předních představitelů syrských *salafistů* Násirem ad-Dín al-Albáním, pod jehož vedením pracoval na očišťování výkladu koránských veršů.¹⁵⁷ *Salafistický* komponent zahrnuje 4 podstatné elementy: odmítnutí *taqlídu* a návrat k původním islámským zdrojům (*masádir*)¹⁵⁸, politické a společenské názory Muslimských bratrů¹⁵⁹, jejich vzdělávací¹⁶⁰ a intelektuální¹⁶¹ program.

---

¹⁵⁵ *Mu^čtazila* představuje racionalistický proud v rané islámské teologii, jenž byl ovlivněn antickým filozofickým odkazem. *Mu^čtazilité* byly první teologickou skupinou, která přiřkla rozumu výchozí postavení. Rozum (*‘aql*) se stal vedle Koránu a sunny dalším kritériem v řešení teologických otázek a sporů. Proto je pro *mu^čtazilský* přístup při výkladu Koránu, který chápe jako stvořený, rovněž důležitý vlastní názor. Kritérium rozumu hrálo důležitou roli i v otázce *tawhídu* (Boží jednosti). Problém pro *mu^čtazilu* představovala otázka tzv. Božích atributů (*sifát*). V tomto sporu byli striktně proti jakémukoliv doslovnému pojetí a antropomorfním představám, jež podle nich vedly k odlučování od Boží podstaty.

¹⁵⁶ Tamimi, A. S. (2001): s. 40 - 41

¹⁵⁷ Finianos, G. (2012): s. 78

¹⁵⁸ Korán, sunna a praxe prvních tří generací muslimů.

¹⁵⁹ Zdůrazňování komplexnosti islámu, ustavení principu svrchované Boží vlády (hákimíja), prohlášení existujících režimů za neislámské a vyhlášení boje za jejich proměnu.

¹⁶⁰ Rozvíjení zbožnosti (*taqwá*), velebení a oslavování Boha (*dhikr*), svatý boj (*džihád*), bratrství (*uchwat*), asketismus (*zuhd*) a lpění na ustavené islámské tradici (*sunna*).

¹⁶¹ Má tendenci zdůrazňovat důležitost dogmatických a morálních aspektů na úkor politických a sociálních hledisek.

K poslednímu bodu byl Grannúší celkem skeptický a kritizoval jej pro jeho fundamentalistický aspekt, díky němuž jsou lidé rozdělováni podle dogmatického měřítko pouze do dvou kategorií, tedy na bratry a jejich protivníky.

At-tadajún al-^caqlání (racionální zbožnost) je posledním význačným prvkem této triády.¹⁶² Racionalismus, přesněji určité tendence k modernizaci a přizpůsobení se soudobým požadavkům, jež jsou podstatným rysem Ghannúšího názorů, se projevily až počátkem 80. let 20. století., kdy můžeme sledovat obrat v jeho přístupu ke společnosti vyvolaný událostmi na tuniské politické scéně i zahraničními vlivy. Navzdory přetrvávajícímu vlivu *ichwánských* myšlenek se racionální přístup projevila především větší otevřeností vůči ostatním politickým a intelektuálním skupinám a zvýšeným zájmem o sociální a ekonomické problémy sužující tuniskou společnost.¹⁶³

3.2. Islám a demokracie

Pokud hovoříme o existenci neislámské vlády, je nutné podotknout, že taková vláda je nevyhnutelně nutná pouze v případě, kdy okolnosti v dané zemi neumožňují ustavit řádnou islámskou vládu jednající výhradně v souladu se zákony islámského náboženského práva. Ať mluvíme o islámské či neislámské podobě vlády, je povinností každého muslima vynaložit veškeré úsilí a podílet se na nastolení spravedlnosti na zemi.

---

¹⁶² Tamimi, A. S. (2001): s. 42

¹⁶³ Finianos, G. (2012): s. 78

Vzhledem ke své flexibilitě a realistickému přístupu představuje islám pro Ghannúšího životní cestu vhodnou pro všechny generace muslimů a to i v těch výjimečných případech, které nedovolují celkovou implementaci islámského práva, jelikož i přesto dochází k vytváření hodnotného společenského systému, a to díky udržování těsného spojení muslimů s fundamenty islámského práva.¹⁶⁴

Z jeho pohledu je autentický islám kompatibilní s demokratickými principy a občanskými právy. Vytvoření takové formy vlády je nezbytné k tomu, aby byla společnost uchráněna od všech autoritativních projevů moci.¹⁶⁵ Vedle toho má rozvíjející se muslimskou společnost, představující hlavní objekt jeho snah, uchránit rovněž před zpátečnictvím a závislostí. Toho lze dosáhnout jedině tak, že dojde ke smíření islámských principů s modernitou, jinými slovy k zahrnutí demokratických principů svobodného společenského systému, jež nijak neodporují islámským principům a jsou nutné k ochraně zájmů společnosti a dosažení úspěchů.¹⁶⁶

Cílem je vytvořit společnost zakládající se na občanském principu, jež by lidem poskytovala právo svobodně rozhodovat o vlastním životě a možnost podílet se bez jakýchkoliv limitujících faktorů na volbě vládních zastupitelů. Pro nastavení těchto podmínek je v první řadě nutné eliminovat jakékoliv projevy despotismu a dominance a dále šířit pluralitní kulturu společně s principy občanství tak, aby mohlo dojít k obnově občanské společnosti zaručující lidem svobodu projevu a zakládání vlastních státních organizací, jejichž vliv by měl podstatný podíl na celkovém chodu společnosti.¹⁶⁷

---

¹⁶⁴ Tamimi, A. (1993): s. 50 - 53

¹⁶⁵ Lamloum, O.; Ravenel, B.(2002): s. 265

¹⁶⁶ Monshipouri, M. (2012): s. 33

¹⁶⁷ Lamloum, O.; Ravenel, B.(2002): s. 264 - 265

Předpokladem vzniku svébytné islámské kultury vytvářející národní identitu občanů je přijetí existence různých kulturních prvků. Utváření jednotného systému s demokratickými prvky je prvním krokem na cestě ke správnému fungování islámské společnosti, ve které by měla být svobodně uplatňována politická práva.¹⁶⁸ V demokracii a jejích projevech (svobodné volby, parlamentní systém atd.) vidí vhodný nástroj, pomocí něhož lze zavést princip konzultace (*šúrá*), jeden z elementárních islámských principů. Konsenzus (*idžmá'*) poskytuje základ umožňující všem stranám aktivní účast na vládě. Forma demokracie vhodná pro muslimskou společnost spočívá podle Ghannúšího v pluralitním systému vlády. Nepostradatelným elementem vyrovnané muslimské společnosti je podle něj existence práva, svobod a základních lidských práv, což může samo o sobě naznačovat jeho inklinaci k vytvoření sekulárního státu. Ostatně i nemuslimské sekulární demokratické státy, kde je zaručována náboženská svoboda, považuje za oblast *dar al-islám* (islámská oblast).^{169 170}

Avšak podle jeho dřívějšího názoru západní demokracie neposkytuje člověku svobodu v pravém slova smyslu, jelikož zde právo podléhá kontrole vlivných a majetných lidí.¹⁷¹ Je rovněž nutné nezapomínat na skutečnost, že politiku považuje za součást islámu. Pouze islám je jediným legitimním zdrojem práva, z něhož daná vláda vychází. Ta se soustředí zejména na aplikaci jednotlivých zákonů v souladu s islámskými principy. Respektování islámu a stavění politiky na jeho základě by mělo pozitivně ovlivnit politickou scénu, která by se stala místem korektního jednání. Avšak takové tvrzení je v rozporu s jeho předchozími myšlenkami.¹⁷²

---

¹⁶⁸ Ghannouchi, R. (2008): s. 18, 28

¹⁶⁹ Podle Ghannúšího je lepší sekulární stát zaručující lidem svobodu, než stát, kde je sice oficiálně zavedeno islámské právo, ale občanům jsou jejich základní svobody odpírány.

¹⁷⁰ Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 114

¹⁷¹ Ghannouchi, R. (2008): s. 29 - 30

¹⁷² Ghannouchi, R. (1992): s. 63, 65

3.3. Islám a sekularismus

Ačkoliv je Ghannúší zastáncem pluralitního politického systému a občanské společnosti, jež jsou zároveň atributy západní modernity, odmítá jeden z hlavních rysů západních společností a to sice *sekularismus*.^{173 174}

Dále rozlišuje mezi *sekularismem*, na němž jsou založeny občanské společnosti západních států, a modelem *sekularismu* typickým pro oblast arabského *Maghribu*.¹⁷⁵ Tento typ *sekularismu* označovaný jako *pseudo - sekularismus* je specifický hned v několika ohledech. V čele takových *pseudo - sekulárních* společností stojí vládnoucí elita, které se povětšinou dostalo francouzského sekulárního vzdělání. Tato sekulárně orientovaná elita se snaží kontrolovat náboženství a pod něj spadající instituce. Stát tak získává monopol nad náboženstvím a svou moc projevuje tím způsobem, že do mešit dosazuje vybrané *imámy*.¹⁷⁶ Ti vykonávají funkce v souladu se zájmy sekulární elity, což jim umožňuje zasahovat do témat pátečních modliteb a řídit náboženský život v zemi. Proponenti *pseudo - sekularismu* v zásadě usilují o rozchod s minulostí, jehož chtějí dosáhnout pomocí celkového přebudování společnosti podle francouzského vzoru. Jejich požadavky na transformaci země nejsou uspokojovány pouhým odsouváním náboženství na okraj zájmu, ale dokonce zachází až tak daleko, že si činí nárok na novou interpretaci náboženství, čímž se rozcházejí s původním záměrem sekularismu. Na cestě za modernizací tato *maghribská* elita neváhá uplatňovat autoritativní vládu a používat různá represivní opatření.¹⁷⁷

---

¹⁷³ V dané společnosti dochází k marginalizaci vlivu náboženství a jeho vytěsnění z veřejného života.

¹⁷⁴ *Rashid al-Ghannushi, A Leader of Pure Islam* (27 January 2011)

(<http://www.rohama.org/en/pages/?cid=3988>)

¹⁷⁵ Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 116

¹⁷⁶ Muslimský duchovní.

¹⁷⁷ Esposito, J. L.; Tamimi A. (2000): s. 97 - 99

Diktaturu a všechny její podoby považuje Ghannúší za největšího nepřítele náboženství i islamistických hnutí, jelikož taková vláda je schopna, i přes absenci náboženství a vlastní ideologie, vyvolávat v muslimské společnosti zdánlivé přesvědčení o otevřeném a vstřícném přístupu k náboženství jen proto, aby mohla ovládnout zemi a prosazovat vlastní zájmy na úkor muslimské společnosti.¹⁷⁸

3.4. Islám a cesta ke změně

Snahou dosavadních arabských vlád bylo napodobovat evropský kulturní model a na jeho příkladu budovat společnosti za účelem zdokonalení vlastního hospodářství a technologie a dosažení srovnatelné ekonomické úrovně se západními státy. Avšak tato unáhlená imitace západní společnosti měla za následek vytlačování vlastní kultury a jazyka.¹⁷⁹ V důsledku přetrvávajícího exportu západních myšlenek a hodnot došlo k narušení původní kultury. V ohrožení se ocitly náboženské povinnosti muslimů, od kterých bylo vlivem překotné modernizace a přejímání technologií postupně upuštěno. Proto nebyla současná společnost, přesněji její vlády a prorežimní duchovní, doposud schopná poskytnout dětem dobré náboženské vzdělání.¹⁸⁰

Odloučení se od tradičních hodnot se podle Ghannúšího projevilo zejména ve vzdělávacím systému, kde je výuka nejprve vedena v arabském jazyce, ale po dosažení určitého stupně vzdělání dochází k užšímu výběru mezi vědními obory, jež jsou vyučovány výhradně ve francouzském jazyce, který přebírá primární roli na středních školách a univerzitní půdě. Mimoto je ve školách pozitivně nahlíženo na Západ a jeho pokrokovost, zatímco islám je představován v negativním světle. Díky takovému přístupu vzdělávacích institucí dochází u studentů k postupnému odklonu od vlastní identity.

---

¹⁷⁸ Lamloum, O.; Ravenel, B.(2002): s. 264

¹⁷⁹ Ghannouchi, R. (1992): s. 22

¹⁸⁰ Ghannouchi, R. (2008): s. 24 - 25

Snahy vlád o přestavbu či budování nové na modernitě a technologickém pokroku založené společnosti tak znamenají vážné ohrožení tradiční společenských hodnot, které by mohla vést až k samotnému zániku původní arabsko - islámské kultury.¹⁸¹

Výsledkem práce sekulárně orientovaných elit a jejich autoritářských režimů není podle Ghannúšího nic jiného než vytvoření tzv. pseudo - modernity. Hlavním záměrem islamistických hnutí je pak odstranit negativní efekty této zdánlivě moderní společnosti a usilovat o dosažení modernity skutečné, jež nebude narušovat hodnotový a kulturní systém země, jelikož bude vycházet z arabsko - islámského dědictví. Součástí této moderní společnosti bude rovněž občanská společnost poskytující lidem základní svobody, politický systém založený na pluralitě stran a možnost účastnit se svobodných voleb, ve kterých dojde k volbě legitimní vlády i hlavy státu. V souvislosti s konfliktem arabských vlád a islámských hnutí bránících tradiční společenské hodnoty a kulturu se objevil nový způsob jeho prezentace, jenž připisuje danému konfliktu zcela odlišný rozměr a mylně jej představuje jako střet mezi islámem a modernitou či mezi islámem a západním pojetím sekularismu.¹⁸²

Jediným způsob, jak zahájit proces přeměny společnosti a jejího systematického rozvíjení, spočívá v arabsko - islámském odkazu stejně tak jako v čerpání podnětů z okolních civilizací. Jedině za podmínky, kdy budou dodržovány tradiční hodnoty utvářející naši identitu a současně bude docházet k přejímání určitých moderních poznatků od ostatních civilizací, zejména z oblasti vědy a technologie, je možné tento proces zahájit.

---

¹⁸¹ Ghannouchi, R. (1992): s. 22

¹⁸² Esposito, J. L.; Tamimi A. (2000): s. 100 - 101

Ghannúší přitom nezavrhuje západní model společnosti, spíše se snaží o redefinování vztahů obnovené muslimské společnosti k islámu a Západu, s nímž není vyloučená ani budoucí spolupráce, která se však musí zakládat na rovném postavení obou společností.¹⁸³

3.5. Islám a rozdělení pravomocí

Právní věda (*fiqh*) představuje nejvýznamnější a nejbohatší dědictví muslimských generací. Proto Ghannúší odkazuje na předešlé generace učenců zasvěcených do studia islámských fundamentů, jež se vedle studia Koránu, sunny a právních spisů zabývaly rovněž rozličnými případy z oblasti praxe, aplikace právní vědy během staletí, a přispívaly k jejímu rozvíjení vlastními znalostmi získanými během studií. Vytvorem jejich ustavičné práce byl ucelený soubor zásad, dle kterých se řídí islámské zákonodárství. V tomto ohledu se Ghannúší odvolává na právní autoritu Abú Isháqa aš-Šátibího¹⁸⁴ a souhlasí s jeho tvrzením, že hlavním cílem této legislativy je sloužit zájmům člověka. To je ostatně i samotnou podstatou poselství islámu.¹⁸⁵ Ghannúší považuje za náboženskou povinnost každého muslima, ať jednotlivců nebo skupiny, pracovat na ustanovení islámské vlády opírající se o příslušný právní systém založený na islámu. Pokud není z jakýchkoliv důvodů možné ustavit islámskou vládu nad muslimskou společností, tzn. implementovat islámské právo (*šari'at*), pak je třeba, aby celá muslimská společnost vyvinula takové úsilí, které by dosáhlo alespoň částečných společenských reforem, a tak eliminovalo potencionální projevy korupce uvnitř společnosti.

---

¹⁸³ Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 107

¹⁸⁴ Velký španělský učenec a právník († 1388) málikovského *madhabu*. Jeho pojednání (*al-Muwafaqat*) doplňovaly a navazovaly na právní spisy jeho předchůdce aš-Šáfího.

¹⁸⁵ Tamimi, A. (1993): s. 53, 56

Přestože dané okolnosti neumožňují ustavit islámskou vládu, je nezbytné podílet se na kontinuální spolupráci v rámci muslimské společnosti, aby mohla být nastolena spravedlnost na zemi.¹⁸⁶

Společným rysem současného islámského politického myšlení je podle Ghannúšího přijetí aš-Šátibího koncepce, jež náboženství připisuje stěžejní úlohu v otázkách uspokojení a ochrany aktuálních lidských potřeb a zájmů. Vytváří základní právní rámec k nalezení vhodných řešení nově vznikajících problémů týkajících se všech muslimů, neboť obsahuje obecné zásady, ze kterých vycházejí legislativní úpravy i nové zákony v návaznosti na vývoj dané společnosti a s ní spojené sociální změny. Tímto způsobem lze muslimské společnosti uchránit před porušováním islámských principů. Aby bylo možné ustavit takový společenský řád fungující v muslimském i nemuslimském prostředí, musí dojít k rozdělení pravomocí, které nemusí nutně vycházet s islámského práva, avšak jeho předpokladem je existence řádné vlády, respektive principu *šúrá* (konzultace), jednoho ze základních rysů islámské *ummy* (obec věřících). Taková forma vlády založená na principu *šúrá* je kompetentní a chrání společnost před projevy autoritářské moci, zahraničními vlivy i vnitřním rozkladem společnosti.¹⁸⁷

Co se týče postavení islámských hnutí, o jejich politickém a společenském vlivu se zmiňuje v jedné ze svých ranějších studií. Podle jeho názoru se svou soustavnou prací podílejí velkou měrou na zajištění celistvosti *ummy* a chrání ji před nežádoucími zahraničními vlivy. Jelikož se tyto islámské skupiny snaží dělat pro muslimy to nejlepší a poskytovat jim potřebnou podporu, hodnotí jejich vliv pozitivně. Nicméně dodává, že se nacházejí daleko od svých původních záměrů souvisejících s aplikací *šarí'cy*.

---

¹⁸⁶ Kurzman, Ch. (1998): s. 89 - 90

¹⁸⁷ Tamimi, A. (1993): s. 54, 56

V tomto případě se zjevně jedná o popis stavu tuniské společnosti, na nějž reaguje i v dalších spisech, prostřednictvím kterých se snaží najít cestu k uskutečnění svých představ.¹⁸⁸

Selhání islamistických hnutí přičítá vnitřním i vnějším faktorům. Jejich hlavní slabost nachází ve spojitosti s neúspěšným pokusem začlenit islám do společnosti tak, aby se stal součástí každodenního života muslimů a nebyl omezen na pouhé okolí mešit. Samotnou podstatu problému vidí v odlišném vývoji společností, jež dosáhly určitého stupně rozvoje, zatímco hnutí se společenským změnám nepřizpůsobovala a dále se nevyvíjela. Neschopnost odpoutat se od přežitků dob minulých, díky kterým byly uchovávány neaktualizované koncepty staré několik století, se podle něj stala hlavní příčinou jejich ustrnutí. Stagnace ve vývoji islamistických hnutí se nejvíce projevila v nedostatečném ztotožnění se sociálními problémy dělnické třídy a nízké angažovanosti v boji za občanská práva. Druhým takovým selháním bylo nedocenění role ženy v muslimské společnosti a postrádání adekvátního řešení problému zabývajícího se postavením muslimských žen a podmínkami, ve kterých jsou nuceny žít. Proto Ghannúší apeluje na ty muslimy, kteří vědomě přehlížejí jejich utlačování a ponižování, a poukazuje na skutečnost, že islám uznává rovnost mužů a žen a že ženy mají stejné právo participovat na politickém životě v dané společnosti.¹⁸⁹

Pokud hovoříme o sdílení moci v islámské společnosti, je pravděpodobné, že se v rámci tohoto procesu objeví snahy o prosazení národních i humanitních zájmů (občanské svobody, lidská práva, nezávislost, rozvoj, politický pluralismus, nezávislost justice, svoboda tisku atd.).

---

¹⁸⁸ Ghannouchi, R. (1992): s. 70

¹⁸⁹ Esposito J. L.; Voll J. O. (2001): s. 110 - 111

Na otázku, zda by si měli muslimové promýšlet participaci na sekulární demokratické vládě, pokud okolnosti nedovolují založit islámský stát, Ghannúší odkazuje na Ibn Chaldúna.¹⁹⁰ Je si jist tím, že v takovém případě se jeví jako racionální a nejlepší možné řešení ustavení neislámské vlády, jež má muslimům pomoci k dosahování dobrého, především zájmů celé *ummy*, a vyvarování se zlého.¹⁹¹ V tomto ohledu se zmiňuje o postoji muslimů k autokratické vládě a kritizuje jejich špatné uvažování, díky němuž často dochází k tomu, že lidé považují současného autokrata, schopného zajistit relativní stabilitu země, za menší zlo, než jaké by mohlo přijít v důsledku jeho odstranění.¹⁹²

Přestože nemůže dojít k implementaci komplexního hodnotového systému, má nová vláda velmi blízko k islámské, a proto je považována za spravedlivou. Předpokládá se, že nová vláda nebude uplatňovat jakákoliv opatření ve snaze oslabit vliv islámu či nějakým způsobem limitovat ty, kteří se budou snažit o prosazování islámských hodnot. V současné době hlavní problém podle Ghannúšího nepředstavuje přijetí demokracie, pluralismu a rozdělení moci islamisty. Ten spočívá v politice autokratických režimů, které neuznávají základní lidské svobody, účast islamistů i dalších politických uskupení na vládě a nejsou ochotny vést s nimi vzájemný dialog. Za těchto podmínek může být snaha podniknout jakékoliv reformní kroky ze strany islamistických hnutí zbytečná. Ghannúší je v tomto případě nakloněn možnosti spolupráce islamistických a sekulárních stran, jež by měly usilovat o svržení diktatury a nastolení sekulární demokracie garantující občanům základní lidská práva a svobody.¹⁹³

---

¹⁹⁰ Velký arabský učenec (1332-1406) považovaný za znamenitého historika, sociologa, filozofa atd. Jeho nejznámějším dílem je *al-Muqaddima*.

¹⁹¹ Kurzman, Ch. (1998): s. 92

¹⁹² Ghannouchi, R. (1992): s. 60

¹⁹³ Tamimi, A. (1993): s. 59, 61 - 63

Ve spojitosti s islámem a pravomocí je nezbytné zmínit otázku *džihádu*, který je podle Ghannúšího společně s *dawou* mnoha lidmi mylně spojován s použitím moci. Proti takovým názorům se ohrazuje a uvádí, že moc je ve skutečnosti v opozici k islámu, za jehož hlavními rysy považuje lidskost, spravedlnost a slitování. Pokud dojde ke spojení islámu s mocí, jde o nezodpovědné jednání záměrně využívající islám pro vlastní účely, následkem čehož dochází k vytváření negativních předsudků vůči muslimům. Proto musí být *džihád* veden nenásilně bez donucovacích prostředků. Moc lze uplatnit pouze tam, kde by si lidé nemohli svobodně zvolit, jaké náboženství chtějí vyznávat.¹⁹⁴

---

¹⁹⁴ Ghannouchi, R. (1992): s. 108

4. RÁŠID GHANNÚŠÍ, AN-NAHDA A JEJICH PROFILACE NA POLITICKÉ SCÉNĚ

Závěrečná kapitola práce se zaměřuje na politické postoje Rášida Ghannúšího od doby jeho návratu z exilu po svržení režimu bývalého prezidenta Zín Ben al-^ċÁbidín Ben ^ċAlího. Na základě aktuálních informací zkoumá vývoj jeho názorů a myšlenek vycházejících z islámu a demokratických principů, díky nimž je částí světové společnosti považován za umírněného a reformního islamistu. Přesto je jeho přístup mnoha lidmi zpochybňován ve snaze poukázat na to, že jeho pravé záměry zůstávají veřejnosti skryty. Proto se tato část práce pokouší podhalit jeho skutečné politické záměry a objasnit situaci, ve které se lídr nejsilnější tuniské islamistické strany nachází. Svou pozornost soustředí rovněž na *an-Nahdu*, která stanula v čele historicky první demokraticky zvolené tuniské vlády, a snaží se zjistit, zda jako nová politická reprezentace dostála svým předvolebním slibům a prokázala svou schopnost podílet se na politickém dění v zemi. Nezapomíná ani na zhodnocení dosavadního vlivu hlavního představitele tuniského islamismu v rámci vlastní politické strany.

4.1. Začlenění se do porevolučního vývoje - začátky politické angažovanosti

Upálení 26 letého Muhammada Bu^ċazízího 17. prosince 2010 na protest proti rostoucí nezaměstnanosti, špatným životním podmínkám a vládním represím vyvolalo vlnu silných demonstrací proti vládě tuniského prezidenta Ben ^ċAlího. Masové nepokoje a protesty vedly ke svržení jeho autoritářské vlády spojované s korupcí, jež připadlo na 14. ledna 2011. Tyto události celosvětově známé pod názvem Jasmínová revoluce následně rozpoutaly protivládní demonstrace šířící se v celé oblasti Blízkého východu.

Revoluce spojená s liberalizací tuniské společnosti představovala pro Ghannúšího politické aspirace novou nadějí, přestože hlavní silou revoluce nebyla ani jedna z tuniských islamistických stran, ale především vrstva mladých nezaměstnaných Tunisánů.¹⁹⁵ Jestliže byla role islamistických hnutí, respektive *an-Nahdy*, v první fázi revoluce oslabena, to samé se rozhodně nedá říci o nadcházejícím přechodném období. S návratem Ghannúšího, oficiálního lídra *an-Nahdy*, došlo k opětovnému posílení islamismu a oživení dlouholetých snah o účast na politickém dění. Ghannúší se vrátil do Tuniska po 22 letech strávených v exilu 30. ledna 2011 a veřejně oznámil své přání podílet se se svou stranou na připravované vládě národní jednoty, přestože nebyl zprvu pozván k jejímu sestavování.¹⁹⁶ Vyjádřil se také v tom smyslu, že nechce usilovat o jakoukoliv vládní funkci, jelikož si je vědom toho, že tuniský národ potřebuje nové mladší vedení.¹⁹⁷

Ačkoliv byl Ghannúší považován širší veřejností spíše za umírněného islamistu, který nevidí rozpor mezi islámem a principy demokracie, alespoň podle jeho konceptů a zveřejňovaných projevů, vyvolal jeho návrat znepokojení jak některých tuniských liberálních organizací zasazujících se za práva tuniských žen a sekularizaci společnosti, tak i samotných Tunisánů.¹⁹⁸ Ghannúšího reakce na útoky přicházející ze strany opozice spočívala v jeho krátkých jasných argumentacích typu:

---

¹⁹⁵ Usher, G. (30 April 2011): *The Reawakening of Nahda in Tunisia*.

<http://www.merip.org/mero/mero043011>

¹⁹⁶ *Rached Ghannouchi, ou le retour d'islamisme en Tunisie* (15 Janvier 2011)

<http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20110115233053/>

¹⁹⁷ *Tunisian leader returns from exile* (30 January 2011)

<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/01/2011130111220856971.html>

¹⁹⁸ TUNISIA – ISLAMISTS: Islamist Opposition Leader Ghannouchi Returns to Tunisia after 22 Years in Exile (31 January 2011): *The Middle East Report* 195 (5024): 7 - 8

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bwh&AN=57802981&lang=cs&site=ehost-live>

„Já nejsem Chomejní...máme islámskou a demokratickou stranu velmi podobné turecké AKP (Strana spravedlnosti a rozvoje).“^{199 200}

Pokud jde o nařčení poukazující na radikální minulost *an-Nahdy*, Ghannúší zdůrazňoval záměr hnutí spočívající v podílení se na realizaci společných cílů lidové revoluce, konkrétně na etablování demokratického systému, zajištění sociální spravedlnosti a odstranění diskriminačních opatření ze společnosti, ale ke své minulosti ani minulosti MTI a *an-Nahdy* se nijak nevyjadřoval.²⁰¹

Přestože došlo ke svržení Ben ^cAlího režimu, dřívější struktury přetrvávaly v zemi nadále. Hlavní cíl pro Ghannúšího představovala ústava, jež byla vytvořena a uzpůsobena tak, aby zachovávala principy autoritářské vlády, což se projevovalo jak v právních zákonech týkajících se politických stran a v nekontrolované moci policejních složek, tak v celkové struktuře státní správy. Východiskem mělo být odstranění všech pozůstatků diktátorského režimu a přepracování ústavy, o které bude řečeno později.²⁰² V první řadě bylo podle něj nutné utvořit jednotnou národní vládu zahrnující všechny politické strany a instituce včetně odborů. Takový vývoj pokládal za jediné východisko na cestě k demokratickému vývoji země.²⁰³

Navzdory mnoha rokům stráveným v exilu i poměrně vysokému věku (69 let) byl Ghannúší stále obecně považován za ikonu tuniského islamismu. Avšak jinak tomu bylo u mladé generace Tunisánů, která ho ve své podstatě neznala a která v první řadě usilovala o vyřešení tíživé životní situace.

---

¹⁹⁹ AKP je tureckou politickou stranou s největším zastoupením v parlamentu, která se zformovala z umírněných islamistických hnutí. U moci je v Turecku od roku 2007. Jejím předsedou je Recep Tajjip Erdoğan.

²⁰⁰ Tamtéž: s. 7

²⁰¹ Dahmani, F. (30 janvier 2011): *Tunisie: Rached Ghannouchi, un retour plein d'ambiguïtés.*

<http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20110130210742/gouvernement-tunisie-islamisme-manifestationtunisie-rached-ghannouchi-un-retour-plein-d-ambiguites.html>

²⁰² *Tunisian Uprising: Rachid Al-Ghannouchi, Islamist Opposition Leader Calls to Topple the Dictatorship* (15 January 2011)

<http://www.memritv.org/clip/en/0/0/0/0/0/0/2759.htm>

²⁰³ *Interview with Rachid Ghannouchi* (7 February 2011)

<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/02/2011233464273624.html>

Na reálnou popularitu lídra *an-Nahdy* hnutí napříč tuniskou společností poukázalo až nadšení islamistů netrpělivě čekajících na Ghannúšího návrat. Jejich náhlá angažovanost vyvolala vlnu pochybností a rozhořčení zvláště mezi mladšími Tunisany, kteří očividně neměli sebemenší zájem na tom, aby se islamisté podíleli na porevolučním dění a sklízeli jim nenáležící zásluhy za revoluci, jejímž základem byla lidová povstání, kde hrála hlavní roli všeobecná nespokojenost tuniských obyvatel a ne náboženské otázky. Kromě toho nechtěli připustit, aby nad společností převzal kontrolu někdo, kdo mohl být potenciální hrozbou pro budoucí demokratizační proces, do nějž vkládali naději, a kdo mohl narušit principy ukotvené Personálním statutem, a tak ohrozit práva žen (rovnoprávnost mužů a žen, právo na potrat, zákaz polygamie atd.). Přestože se Ghannúší, jako hlavní představitel islamistů, jasně vyslovil pro zachování Personálního statusu²⁰⁴, nepřesvědčil ty, kteří poukazovali na neslučitelnost jeho výroků s některými islamistickými hesly strany jasně volajícími po implementaci islámských zákonů.²⁰⁵

4.2. Plánování politické strategie a budování stranické základny

Hlavním záměrem Ghannúšího politické strategie nejprve bylo stát se součástí *Komise na ochranu revoluce (Committee to Defend the Revolution)*, 25 členné aliance organizací, z nichž nejvlivnější představovaly:

---

²⁰⁴ Z jeho pohledu je Personální status kompatibilní s islámem, jelikož byl v 50. letech sepsán dvěma tuniskými muslimskými učenými, kteří k reinterpetaci koránských textů využívali *idžtihádu*. Mimoto došlo v letech 1988 a 2007 k podepsání paktu s opozičními stranami, jenž zavazuje *an-Nahdu* k jeho dodržování.

²⁰⁵ Dahmani, F. (15 Fevrier 2011): Tunisie: faut – il avoir peur des islamistes? <http://www.jeuneafrique.com/Articles/Dossier/ARTJAJA2613p026-029.xml0/gouvernement-tunisie-akp-rcdtunisie-faut-il-avoir-peur-des-islamistes.html>

Generální svaz tuniských dělníků (General Union of Tunisian Workers), Národní právnícké hnutí (National Lawyer's Movement), Tuniská liga lidských práv (Tunisian League of Human Rights) a Komunistická dělnická strana Tuniska (Communist Workers Party of Tunisia), což se mu brzy podařilo. Díky členství v *Komisi* se dostal do kontaktu s revolučními silami podílejícími se velkou měrou na svržení autoritářské vlády prezidenta Ben ĞAlího. Tato aliance se stala hlavním organizátorem protestů a byla rovněž autorem požadavků týkajících se odstranění úředníků RCD, hlavní politické strany minulého režimu, z přechodné vlády a stanovení termínu prvních svobodných voleb do národního shromáždění. Během následujících dvou měsíců se Ghannúší společně s ostatními členy aliance dostal do tzv. *Vyššího výboru pro dosažení revolučních cílů, politické reformy a přechodu k demokracii (Higher Committee for the Achievement of the Revolutionary Objectives, Political Reform and Transition to Democracy),* jenž disponoval výkonnou mocí.²⁰⁶ Opětovný návrat na tuniskou politickou scénu byl 1. března 2011 završen rozhodnutím prozatímní tuniské vlády, na jehož základě došlo k legalizaci *an-Nahdy*. Na základě tohoto schválení se mnozí analytici začali shodovat v názoru, že by se tato nově reorganizovaná strana mohla stát hlavní politickou silou v zemi.²⁰⁷

Ihned po legalizaci *an-Nahdy* se hlavní vedení strany pustilo do budování základny. Strana sice nebyla mezi mladou generací Tunisánů nikterak známá, ale získávala velkou popularitu zejména díky tisícům bývalých vězněných stoupenců, z nichž se mnozí stali uznávanými podnikateli a společenskými autoritami.

---

¹⁹⁹ Usher, G. (30 April 2011): *The Reawakening of Nahda in Tunisia*.
<http://www.merip.org/mero/mero043011>

²⁰⁷ *Tunisia's al-Nahda to form party* (1 Mars 2011)
<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/03/201131132812266381.html>

Přestože neměla díky nepřátelství bývalého režimu trvalé a hlubší vztahy s mladší generací Tunisánů, mohla u nich vzbuzovat určité sympatie vzhledem k tomu, že v minulosti představovala symbol vzdoru, jelikož zastávala nekompromisní protirežimní postoj ve snaze bojovat za tuniskou společnost. Blesková organizace a mobilizace spočívala v založení rozsáhlé sítě poboček v každé tuniské provincii a ve vytvoření sekcí pro mládež, ženy a sociální služby. Sám Ghannúší během necelého půl roku po svém návratu do země navštívil 22 z 24 tuniských regionů. *An-Nahda* vynaložila ve své předvolební kampani velké mobilizační úsilí. Stranické akce a mítinky byly podle uveřejněných informací navštěvovány všemi občany bez ohledu na jejich věk, pohlaví i stupeň náboženské radikalizace (umírnění muslimové i *salafisté*) a jejich styl oblékání (zahalené i nezahalené ženy).²⁰⁸

4.3. Nejasný politický program islamistů

Ghannúšího postoj k politickému vývoji země byl již od počátku poněkud rozporupný. Ačkoliv se ztotožňoval se zásadními body programů ostatních politických stran (svoboda vyznání, rozdělení pravomocí, svobodné volby, pluralitní politický systém, svoboda tisku), rozcházel se ve způsobu aplikace reforem, jež měly být podle něj v souladu s tuniským arabsko - muslimským dědictvím.²⁰⁹ *An-Nahda* se měla stát mainstreamovým hnutím propagujícím umírněný a demokratický islám nejen mezi svými členy, ale napříč celou tuniskou společností.²¹⁰

---

²⁰⁸ Lynch, M. (29 June 2011): *Tunisia's New Al-Nahda*.

http://lynch.foreignpolicy.com/posts/2011/06/29/tunisias_new_al_nahda?wp_login_redirect=0

²⁰⁹ Usher, G. (30 April 2011): *The Reawakening of Nahda in Tunisia*.

<http://www.merip.org/mero/mero043011>

²¹⁰ *Interview with Rachid Ghannouchi* (7 February 2011)

<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/02/2011233464273624.html>

Určitý ambivalentní postoj byl patrný také v otázce zahraniční politiky. Ghannúší uznával pomoc některých států jako například Velké Británie ochotné přijmout tuniské imigranty, ale druhé straně se stavěl proti politice Evropské unie, jež podepsala s Tuniskem jisté ekonomické dohody v době největších represí Ben ʿAlího režimu a podílela se na zhoršující se ekonomické situaci země. Lídr *an-Nahdy* později prohlásil, že pro Tunisko bude nejlepší následovat sociálně - demokratického příkladu skandinávských zemí, kde ekonomika podléhá určité kontrole hodnotového systému.²¹¹

Další nejasností byl vztah *an-Nahdy* a *salafistických* skupin, jejichž vliv posílil po tom, co byla zakázána činnost *an-Nahdy*, a naplno se projevil až po svržení bývalého režimu, kdy se jednotlivé skupiny začaly otevřeně vyjadřovat k politickému dění.²¹² Znatelný byl i během revoluce, kdy *salafisté* pravděpodobně stály za útoky na synagogy, prodejny s alkoholickými nápoji a ženy bez šátku. Po Ghannúšího návratu do země se objevily zprávy naznačující, že probíhají určitá jednání mezi *salafisty* a lídrem *an-Nahdy*, který všeho předpokládal, že *salafisté* posílí řady umírněných islamistů a vstoupí do strany. Jinak budou jako skupina marginalizováni, jelikož svobodné Tunisko není prostředím vhodným pro růst extremismu.²¹³

Jak dokládají četné mediální zprávy, je zcela evidentní, že *an-Nahda* nebyla pro všechny Tunisany čitelnou politickou stranou. Tuniský server *La Presse.tn* označil její přístup ke komunikaci s médii za jednu z hlavních příčin vyvolávající ve společnosti řadu otázek a nepochopení.

---

²¹¹ Usher, G. (30 April 2011): *The Reawakening of Nahda in Tunisia*.
<http://www.merip.org/mero/mero043011>

²¹² Samti, F. (27 December 2011): Post-Revolutionary Tunisian Salafists Politically Active.
<http://www.tunisia-live.net/2011/12/27/post-revolutionary-tunisian-salafists-politically-active/>

²¹³ Usher, G. (30 April 2011): *The Reawakening of Nahda in Tunisia*.
<http://www.merip.org/mero/mero043011>

Nejednotný přístup jejích hlavních představitelů ke klíčovým otázkám je podle něj sám o sobě varováním před netransparentní komunikací strany a vypovídá pouze o snaze jednotlivců zajistit si potřebnou popularitu. Tisk oproti tomu zveřejňuje občasně zprávy o tom, jak se *an-Nahda* opětovně zavazuje k obnovení aplikace islámského práva, zavedení prohibice atd. Na úrovni televizního vysílání se pak snaží zaujímat smířlivější postoj a vyhýbat se palčivým otázkám, a tak předcházet případným kontroverzím jak na státní, tak na mezinárodní úrovni. Otázky, jež by zasluhovaly konkrétní a přímočarou odezvu, jsou místo toho často odbyty příliš všeobecnou odpovědí náchylnou k několika různým interpretacím, což opakovaně podněcuje spekulace o pravých záměrech islamistů a přispívá k polarizaci politické scény.²¹⁴ Podle nezávislého průzkumu *Foreign Policy*²¹⁵ bylo patrné, že se *an-Nahda* pomalu ale jistě ocitla ve krizi, jaká její organizační strukturou otřásla v 80. letech. 20. století. Situace v roce 2011 vypadala obdobně proto, že došlo k rozštěpení názorů v samotném vedení strany, kde se střetávala progresivní a proreformní rétorika s radikálnějšími a konzervativními projevy, kdy na jedné straně stáli umírnění islamisté otevření dialogu a na druhé radikálnější představitelé zapojující se do jednání se *salafisty*.²¹⁶ Tyto skutečnosti nepochybně stavěly do nezáviděníhodné pozice zejména lídra strany, který musel tomuto napětí odolávat od svého návratu do země. Avšak podle dřívějších zpráv nebylo jasné, ke které frakci se přikláněl on sám.²¹⁷

---

²¹⁴ Jaafar, O. (22 Juin 2011): *Ennahdha, ses vieux démons et ses perspectives républicaines (2e partie)*. <http://www.lapresse.tn/08022013/31740/ennahdha-ses-vieux-demons-et-ses-perspectives-republicaines-2e-partie.html>

²¹⁵ *Foreign Policy* je americký magazín, který byl založen v roce 1970 profesorem Samuelem Huntingtonem a Warrenem Demianem Manshelem. Jeho úkolem je zkoumat světové problémy a předkládat čtenářům nezávislá stanoviska. Později se tento odborný časopis rozšířil o internetovou verzi.

²¹⁶ Lynch, M. (29 June 2011): *Tunisia's New Al-Nahda*. http://lynch.foreignpolicy.com/posts/2011/06/29/tunisias_new_al_nahda?wp_login_redirect=0

²¹⁷ Jaafar, O. (22 Juin 2011): *Ennahdha, ses vieux démons et ses perspectives républicaines (2e partie)*. <http://www.lapresse.tn/08022013/31740/ennahdha-ses-vieux-demons-et-ses-perspectives-republicaines-2e-partie.html>

Další událostí mající negativní dopad na obraz strany v očích veřejnosti bylo její náhlé odstoupení z komise pověřené k vypracování politickým reforem v rámci demokratizačního procesu země, které Ghannúší oznámil v červnu 2011. Ve svém prohlášení zpochybnil její legitimitu v souvislosti se zaváděním reforem a schopností řídit demokratizační proces.²¹⁸ Hlavní příčinou odchodu islamistů byl zřejmě nesouhlas s datem voleb původně stanoveným na 24. června 2011. Ghannúší v tomto ohledu podezřívá komisi ze záměrného odkládání voleb, jež by mohlo vést k postupnému navrácení bývalého režimu. Také obvinil ostatní politické aktéry z úmyslného poškozování dobrého jména *an-Nahdy* a opětovně zdůraznil přání podílet se na spolupráci v rámci demokratického procesu, přestože se strana na základě jeho prohlášení stáhla z komise, jež byla založena přesně pro tyto účely.²¹⁹

4.4. Politické vítězství islamistů

Několik týdnů před oficiálním vyhlášením voleb v Tunisku učinil Ghannúší prohlášení, jež mělo uklidnit mezinárodní i tuniskou politickou scénu. Ta čelila pochybnostem o skutečných záměrech islamistů, přestože byla Ghannúším neustále ujišťována, že hlavní úsilí islamistů nespočívá v zavedení islámského režimu, který by ohrozil základní občanské svobody a neuznával práva tuniských žen.²²⁰

---

²¹⁸ *Tunisia's Islamists pull out of reform commission* (27 June 2011)

<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/15119/World/Region/Tunisia-Islamists-pull-out-of-reform-commission.aspx>

²¹⁹ TUNISIA – ELECTIONS: Tunisian Islamist Party Withdraws from National Commission (28 June 2011): *Middle East Reporter* 198 (5120):14

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bwh&AN=62542133&lang=cs&site=ehost-live>

²²⁰ *Ke konkrétnějšímu osvětlení postoje k právům žen dodal: „ Moderní hodnoty a svoboda žen přišly již s prvním tuniským prezidentem Habíbem Burgibou.. Nevzdálíme se těmto hodnotám, budeme je podporovat.. Svoboda ženy i její svobodná volba v oblékání byly ustaveny a my je budeme dále rozvíjet.“*

Vlastně se tak odvolával na slova, které pronesl v rozhovoru pro agenturu *Reuteurs*, týkající se jeho vize ohledně budoucí politiky islamistů v případě výhry voleb, jež pronesl po návratu z exilu: „*An-Nahda respektuje všechny demokratické a moderní hodnoty. Jsme stranou, které je schopna najít rovnováhu mezi modernitou a islámem.*“ Tímto potvrdil, že jeho současné názory korespondují s dřívějšími představami, na nichž stavěl umírněný islamistický postoj, jehož hlavní snahou mělo být vybudování společnosti na tuniském dědictví a demokratických principech.²²¹ Ghannúší rovněž poznamenal, že kromě prvního článku ústavy, jenž udává, že islám je státním náboženstvím Tuniské republiky, nebude ústava obsahovat žádné další odkazy související s náboženstvím.²²²

23. října 2011 proběhly v Tunisku historicky první svobodné volby do národního shromáždění, jejichž výsledky potvrdily Ghannúšího očekávání. *An-Nahda* získala z celkového počtu 217 křesel obdivuhodných 89 a stala se dominantní politickou stranou parlamentu, jehož zákonodárci jmenovaní na období jednoho roku byli pověřeni vypracováním nové ústavy Tuniské republiky. Koalice byla uzavřena s dalšími dvěma stranami: *Kongres pro republiku (Congrès pour la République / CPR)*²²³ a *Ettakatol (Demokratické fórum pro práci a svobody / Forum démocratique pour le travail et les libertés)*.²²⁴

---

²²¹ *Don't Fear us: Tunisian Islamist Leader* (3 October 2011)

<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/23231/World/Region/Dont-fear-us-Tunisian-Islamist-leader.aspx>

²²² *Rachid Ghannouchi vows to uphold secularism* (6 November 2011)

http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/newsbriefs/general/2011/11/06/newsbrief-01

²²³ Hlavním představitelem strany byl Monsef Marzuqí, nynější tuniský prezident.

²²⁴ Generálním tajemníkem strany je Mustafa Ben Džáfar, jenž je zároveň i předsedou Ústavodárného shromáždění zvoleného během říjnových voleb v roce 2011.

Přestože podle některých zpráv docházelo ke kontaktu militantních členů strany se *salafisty*, *an-Nahda* podle všeho vstoupila do voleb bez podpory *salafistických* skupin, které se jich odmítaly účastnit a označovaly je za kacířství.²²⁵

Aby Ghannúší uklidnil povolební nepokoje a řady svých odpůrců, přistoupil ihned po volbách k poodhalení politického programu vítězné islamistické strany, jejíž přístup měl podle jeho představ vycházet z „modernistické islámské politické reformy založené na dialogu“. Fakt, že je islám kompatibilní s modernitou, měla dokazovat i budoucnost mezinárodních vztahů. V otázce mezinárodní spolupráce se vyslovil pro vylepšení vazeb se strategickými partnery - Evropskou unií a Spojenými státy, ale na druhou stranu zdůraznil důležitost těsných svazků s *maghribskými* státy a arabským islámským světem. Stejně jako Hamádí Džibálí, generální tajemník strany a premiér nové vlády, zdůraznil nutnost rychlého ustanovení vlády, aby mohlo dojít k zotavení tuniské ekonomiky, s níž měla souviset i obnova turistického ruchu. Pokud jde o složení národního shromáždění, lídr islamistů vyjádřil plnou podporu ženské účasti na politické scéně.²²⁶

Na základě volebních výsledků je dobře viditelné, jakou práci odvedli islamisté během devíti měsíců předvolebního snažení. Zatímco se jiné strany staraly o pořadí svých členů na kandidátních listinách a debatovaly o budoucích podobách koalice, vedl Ghannúší a ostatní představitelé *an-Nahdy* energickou a velmi dobře organizovanou kampaň, jíž předcházelo vytvoření rozsáhlé sítě poboček v každém větším regionálním městě. Rozsah vlivu islamistické strany dokazovalo i rozmístění jejích kontrolorů v den voleb, kteří byli oproti zástupcům jiných stran přítomní v každé z volebních místností.

---

²²⁵ Jelassi, M. Y. (17 Octobre 2011): *Election de la Constituante : Ennahdha concurrencé par Attahrir et les Salafistes*.

<http://www.latunisievote.org/fr/politique/item/344?test=1>

²²⁶ Trabelsi, H. (31 October 2011): *Ennahda leader urges calm*.

http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2011/10/31/feature-02

Nicméně je nutné si uvědomit, že i přes nezvykle velkou volební účast a mimořádný úspěch *an-Nahdy* nebyla společnost v postoji k islamistům jednotná.²²⁷

Navzdory mnoha pochybám některých opozičních politiků a části společnosti, byly volby, signalizující zcela jasnou převahu islamistů, na základě rozhodnutí ISIC (*Vysoký nezávislý institut pro volby / Institut Supérieur Indépendent pour les Elections*) označeny za svobodné a spravedlivé.²²⁸ *An-Nahdē* přinesla nepochybně úspěch Ghannúšího prozápadní rétorika zdůrazňující sekulární a občanské principy, bojující proti špatné autokratické vládě, bující korupci, hájící tradiční hodnoty a práva skloubená s energicky vedenou kampaní i nedotaženou předvolebních kampaní opozičních stran soustředících se na vlastní mocenské zájmy. Je velmi pravděpodobné, že Ghannúší záměrně vsadil vše na jednu kartu. Byl si vědom toho, že by jeho strategie mohla přilákat širší společenské vrstvy, jelikož odpovídala potřebám lidí znechucených praktikami minulého režimu. Naproti tomu stály názory kritiků poukazující na to, že tato umírněná prezentace je pouhým konstruktem, za nímž se ukrývají radikálnější členi strany a stranické provinční složky.²²⁹ Ghannúšího i další představitele strany kritizovali zejména za užívání *double-speaku*. Nicméně ten byl znatelný již v samotných počátcích MTI.²³⁰ Prohlášení jednoho z předních členů *an-Nahdy* Hamádí Džibálího, jenž se na jednom ze stranických mítinků zmínil o existenci šestého chalífátu, je toho typickým příkladem.

---

²²⁷ Bahloul, N. (24 Octobre 2011): *Il faut fêter la défaite*.

http://www.businessnews.com.tn/details_article.php?t=523&a=27275&temp=3&lang

²²⁸ El Amrani, I., Lindsey, U. (8 November 2011): *Tunisia Moves to the Next Stage*.

<http://www.merip.org/mero/mero110811>

²²⁹ TUNISIA - POLLS (25 October 2011): *The Middle East Reporter* 199 (5202): 9

(<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bwh&AN=67613433&lang=cs&site=ehost-live>)

²³⁰ Jelassi, M. Y. (17 Octobre 2011): *Election de la Constituante : Ennahdha concurrencé par Attahrir et les Salafistes*.

<http://www.latunisievote.org/fr/politique/item/344?test=1>

Neurčité a mnohdy si odporující výroky stranických představitelů měly za následek přetrvávající stav nejistoty uvnitř tuniské společnosti. Po takových událostech vždy následovalo Ghannúšího ujišťování veřejnosti i opozice o demokratickém rázu strany.²³¹ I proto není nikterak zvláštní, že je Ghannúší společností vnímán rozdílně. Část ho považuje za progresivního politika a umírněného islamistu a pro jiné představuje muže dvou tváří snažící se zakrýt skutečné záměry a své dřívější já spojené s extremismem. Přesně takto jej charakterizuje například článek libanonského portálu *The Daily Star*, jenž v jeho ochotném postoji k uzavření koaliční dohody vidí pouze jakýsi předstupeň na cestě k obnově islámského státu.²³²

4.5. Politika islamistů v praxi - problémy s vypracováním nové ústavy

Cílem nově vzniklého *Národního konstitučního shromáždění* (*l'Assemblée nationale constituante / ANC*) zvoleného v říjnových volbách v roce 2011 mělo být vypracování nové ústavy. Klíčovou otázkou pro nově vznikající zákony byla budoucí role islámského práva v samotné ústavě, o které neměl Ghannúší, alespoň podle mediálních vyjádření, jasnou vizi. Nově zvolenou vládu v podobě koalice složené z islamistické a dvou sekulárních stran považoval za výchozí bod pro dosažení stabilního vývoje, avšak konkrétní plánované kroky nezmínil. Jako ostatní představitelé strany pouze zdůraznil nutnost, aby byl nové prozatímní vládě²³³ poskytnut čas k nápravě společnosti.²³⁴

---

²³¹ Ajmi, S. (16 November 2011): *Ennahdha Discourse: The Sixth Caliphate or a Misunderstanding?* <http://www.tunisia-live.net/2011/11/16/ennahdha-flipflopping-the-sixth-caliphate-a-misunderstanding/>

²³² Weiss, M. (31 October 2011): *Ennahda's rise is good cause for alarm.* <http://www.dailystar.com.lb/Opinion/Commentary/2011/Oct-31/152626-ennahdas-rise-is-good-cause-for-alarm.ashx#axzz2W1EMyL8R>

²³³ Od prosince 2011 byl premiérem tuniské prozatímní vlády jeden z předních členů *an-Nahdy* Hamádí Džibálí, který však v únoru 2013 v reakci na zavraždění jednoho z opozičních představitelů podal demisi a navzdory nesouhlasu strany se zasadil za vznik technokratické vlády. V březnu ho nahradil další z prominentních členů strany ⁶Alí La⁶rídih (Larayedh), jenž kvůli tomu odstoupil z funkce ministra vnitra.

V dřívějším rozhovoru z prosince 2011 pro *Carnegie Endowment for International Peace*²³⁵ také uvedl, že se nová vláda bude snažit najít východisko ze špatné ekonomické situace, jež se projevuje vysokou nezaměstnaností²³⁶ a korupcí. Dále poznamenal, že islám bude součástí politiky, aby mohlo dojít ke sloučení islámských hodnot s demokratickými principy. V otázce vedení dialogu se *salafisty* uvedl, že s nimi bude koaliční vláda jednat tak, jak jednají západní státy s radikální pravicí a levicí. Z výše zmíněného postoje lze konstatovat, že Ghannúšího proslovy očividně ustrnuly v jednom bodě. Od svého návratu do země opakoval stále jednu a tu samou verzi prohlášení, snažil se usměrňovat radikálnější projevy svých spolustraníků a uklidňoval společnost čekající především na slibované ekonomické a sociální změny, které ale nepředkládal žádné konkrétní body týkající se budoucích reforem.²³⁷

Nejistotu umocňoval rovněž stav panující kolem vypracování ústavy, která byla od zahájení legislativních prací zdržována neustálými spory o podobě některých zákonů, což bylo podle lídra *an-Nahdy* zapříčiněno debatami mezi sekularisty a islámskými fundamentalisty, kteří chtěli za každou cenu prosadit vlastní koncepty. Dále konstatoval, že pro budoucí vývoj je nejdůležitější dbát na provázanost politiky a náboženství a nedopustit, aby došlo k emancipaci jednoho z těchto celků.²³⁸

---

²³⁴ Trabelsi, H. (1 March 2012): *Ennahda chief faces Tunisian press*.

http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2012/03/01/feature-03

²³⁵ *Carnegie Endowment for International Peace* založený v roce 1910 v USA je jeden z nejstarších *think tanků*, jež mapuje mezinárodní vztahy.

²³⁶ Asi milion nezaměstnaných Tunisů.

²³⁷ Muasher, M. (1 December 2011): *A Conversation on Tunisia's Future with Rached Ghannouchi*.

<http://carnegieendowment.org/2011/12/01/conversation-on-tunisia-s-future-with-rached-ghannouchi/7z83>

²³⁸ *Tunisie, Rached Ghannouchi livre sa conception de la laïcité*. (3 Mars 2012)

<http://www.gnet.tn/temps-fort/tunisie-rached-ghannouchi-livre-sa-conception-de-la-laicite/id-menu-325.html>

Projednávání a schvalování nové podoby tuniské ústavy začalo její první kapitolou, jež prošla bez jakýchkoliv úprav. Tato kapitola neměnná od roku 1959 uvádí, že Tunisko je svobodný a nezávislý stát, kde je hlavním jazykem arabský jazyk a náboženstvím islám. Podle Ghannúšího současných názorů je islám nepostradatelný i pro další ústavní kapitoly, jelikož je entitou projevující se ve všech aspektech života. Pokud se vrátíme zpět v čase, do doby Ghannúšího slavného návratu z londýnského exilu, můžeme vidět, že tato prohlášení odporují jeho předchozím tvrzením, ve kterých explicitně vyjadřoval názor, že tuniská ústava nebude v budoucnu nijak ovlivněna islámskými zákony. To samo o sobě vyvolává nové pochybnosti o vládě islamistů a podněcuje další debaty o Ghannúšího pravých úmyslech.²³⁹

Ve stejném smyslu se vyjadřuje i mnoho nezávislých blogů, například blog *nawaat.org* přirovnává Ghannúšího a *an-Nahdu* k *salafistům*, kteří se podle něj liší pouze v užití různé metodiky. Jejich rétorika je pak pouhým nástrojem, jenž má přilákat širší veřejnost a naklonit si západní státy. Objevují se také spekulace, že by propagování demokracie mohlo v tomto případě sloužit jako velmi užitečný nástroj, skrze který by došlo k postupnému ukotvení teokratického státu, ve kterém by se hlavním zdrojem práva stala *šarí'a*. K takovým tvrzením je třeba přistupovat rezervovaně. Nicméně určité spekulace jsou na místě a nejsou zdaleka tak bezdůvodné, jelikož je očividné, že *an-Nadha* ani Ghannúší od počátku nehrají férovou hru, neplní dané sliby a navíc se snaží o stále větší prosazování moci.²⁴⁰

---

²³⁹ Fährat, M. (7 Avril 2012): *Sheikh Rashid Ghannouchi: „Sharia“ Tunisiens dispersée et l'islam en commun.*

<http://islamonline.net/ar/1665>

²⁴⁰ Ons, B. (3 Mars 2012): *Le coup d'Etat democratique.*

<http://nawaat.org/portail/2012/03/03/tunisie-le-coup-detat-democratique/>

Nové zprávy zveřejněné médií nasvědčují tomu, že *Národní konstituční shromáždění* doposud nenašlo cestu ke schválení ústavy, jež měla být vypracována rok po prvních svobodných volbách, tedy v roce 2012. Důvodem pro první neschválení byly podle mnohých odborníků a politiků některé z klíčových ústavních bodů, jež se do ústavy dostaly pouze díky úsilí islamistů z *an-Nahdy*.²⁴¹

Nedávné jednání, jemuž předsedal Mustafa Ben Džarf, předseda ANC, a Habíb Cheder, jenž je generálním tajemníkem komise pověřené k vypracování ústavního konceptu a zároveň členem vládnoucí *an-Nahdy*, vyvolalo opět vlnu nevole ze strany opozice. Jedním z hlavních důvodů nynějších protestů opozice je článek vztahující se k tuniské identitě, který charakterizuje Tunisko na základě arabské a muslimské syntézy. Tento článek č. 141 přímo uvádí, že „*Islám je jeho náboženstvím*.“²⁴² Tím se však dostává do rozporu se článkem ústavy č. 1, převzatým z ústavy z roku 1959, kde je explicitně řečeno, že „*Tunisko je svobodný nezávislý a suverénní stát, jehož náboženstvím je islám, jazykem arabský jazyk a státním zřízením republika*.“ Kritici poukazují na to, že článek č. 141 vytváří příliš úzký vztah mezi náboženstvím a státem. Jejich obavy z možné existence teokratického státu v Tunisku jsou umocňovány i dalším faktorem.²⁴³ Článek č. 148 uzavírající kompletní návrh ústavy potvrzuje svým obsahem postavení islámu, který nemůže být na jeho základě pozměněn či doplněn žádnou další ústavní reformou.²⁴⁴

---

²⁴¹ *Tunisie: vivement critiqué, le projet de Constitution devrait être modifié* (2 Juin 2013)
<http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20130603143627/tunisie-anc-ennahdha-moncef-marzoukitunisie-vivement-critique-le-projet-de-constitution-devrait-etre-modifie.html>

²⁴² V arabském textu není slovní spojení „*Islám je jeho náboženstvím*“ formulováno jednoznačně. V tomto znění je chápáno tak, že se odvolává na Tunisko jako na území a obyvatelstvo, nikoliv na stát jako takový.

²⁴³ Slama, N. (3 July 2013): *Debate on Constitution Erupts over Fears of „Theocracy“*.
<http://www.tunisia-live.net/2013/07/03/debate-on-constitution-erupts-over-fears-of-theocracy/>

²⁴⁴ *Enshrining idealism: Tunisia's long romance* (11 January 2013)
<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2013/01/20131810229636675.html>

Největším problémem podle odborníků je, že článek do určité míry povoluje vládnoucí skupině uplatňovat islám ve veřejném životě a nestanovuje hranici, kam až by mohla nová vláda v aplikaci islámských zákonů zajít.²⁴⁵

Legislativní proces je další oblastí, kde vyplouvají na povrch stranické neshody islamistů, jež počínají prohlášeními Sádoka Šouroua²⁴⁶ a jiných o postupné a nevyhnutelné aplikaci *šarí'cy*, které jsou dále přiživovány reakcemi liberálněji orientovaných členů. Její představitelé tak přispívají nejen k diskreditaci vlastní strany, ale poškozují i jejího lídra, jenž od počátku hlásal transparentnost a modernitu *an-Nahdy*.²⁴⁷ Namísto toho, aby Ghannúší ujasnil situaci panující kolem vzniku ústavy, sám přispívá k prohlubování krize výroky, které často odporují reálnému stavu věcí. Není to tak dávno, co veřejně vyjádřil záměry týkající se ústavy slovy: „*Neobrátime se na právo, abychom prosazovali (vynucovali) náboženství.*“ Účast některých radikálněji orientovaných členů *an-Nahdy* na shromážděních organizovaných *salafistickými* skupinami za účelem prosazení *šarí'cy* do nového legislativního rámce však nasvědčuje tomu, že jde pouze o jeden z jeho dalších výroků, který se zdaleka neseťkává se souhlasem většiny představitelů strany.²⁴⁸

Rozpory ohledně nové ústavy se objevují na všech frontách a narušují i koaliční vztahy.

---

²⁴⁵ Slama, N. (3 July 2013): *Debate on Constitution Erupts over Fears of „Theocracy“*.

<http://www.tunisia-live.net/2013/07/03/debate-on-constitution-erupts-over-fears-of-theocracy/>

²⁴⁶ Jeden z předních členů *an-Nahdy* konzervativní proud uvnitř strany. V 80. a 90. letech za nepřítomnosti Rášida Ghannúšího figuroval v čele strany.

²⁴⁷ Dahmani, F. (19-25 Février 2012): *Ennahdha, blocage à tous les étages. Jeune Afrique* 52 (2667): 47-49

²⁴⁸ Mandraud, I. (27 Mars 2012): *Ennahda renonce à inscrire la charia dans la Constitution*. http://www.lemonde.fr/tunisie/article/2012/03/27/constitution-annahda-renonce-a-la-charia_1676267_1466522.html

Důkazem toho je obvinění Amora Chetuího, člena strany CPR - koaličního partnera *an-Nahdy*, jenž obvinil islamistickou stranu ze snahy o uchvácení moci prostřednictvím nekalých praktik a uvedl, že islamisté nejsou ochotni nabídnout za případné ústupky jakoukoliv kompenzaci.²⁴⁹ To potvrzuje, že si je *an-Nahda* nepochybně vědoma své síly, kterou v ANC s 89 křesly²⁵⁰ představuje. Nicméně to jí ke schválení finální verze tuniské ústavy nestačí. Aby návrh prošel, je zapotřebí dvou třetin hlasů jeho členů. Z tohoto důvodu je možné, že jednání bude opět odloženo a zpomalí už tak velmi zdoluhavý proces schvalování nové tuniské ústavy, která je nyní předkládána ve třetím znění.²⁵¹

4.6. Zhodnocení role Rášida Ghannúšího

V důsledku francouzského koloniálního vlivu se v tuniské společnosti vedle zakotvených náboženských tradic a praxe, jež nalezneme především u nižších a středních tříd tuniské společnosti, vyskytuje i poměrně silný vliv sekularismu a liberalismu mající nemalý význam pro městské obyvatele a elity. V takových podmínkách obnovil svou politickou kariéru Rášid Ghannúší prezentující sebe i *an-Nahdu* jako zástupce umírněného islamistického proudu a propagující koncept moderního muslimského státu založeného na demokratických principech a tuniském dědictví.

---

²⁴⁹ *Tunisie: vivement critiqué, le projet de Constitution devrait être modifié* (2 Juin 2013)
<http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20130603143627/tunisie-anc-ennahdha-moncef-marzoukitunisie-vivement-critique-le-projet-de-constitution-devrait-etre-modifie.html>

²⁵⁰ Z celkového počtu 217 křesel.

²⁵¹ *Tunisie: ver sun nouveau report de l'examen du projet de Constitution* (19 Juin 2013)
<http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20130619192021/tunisie-islamistes-ennahdha-rached-ghannouchitunisie-vers-un-nouveau-report-de-l-examen-du-projet-de-constitution.html>

Avšak během doby, která uplynula od prvních svobodných voleb, kdy se Ghannúší a *an-Nahda* s přibližně 40% zastoupením v ANC dostaly k moci, vyplynulo na povrch mnoho nejasností evokujících negativní představy o nadvládě islamistů vrhajících špatné světlo zejména na lídra *an-Nahdy*, jemuž je připisován velký podíl na nestabilní situaci nadále přetrvávající v tuniské společnosti.²⁵² Navzdory všem očekáváním a slibům, které bylo slyšet z jeho úst, se zhoršila situace i na politické scéně. Na tom má bezesporu velký podíl udržovaný kontakt a vedená jednání vládnoucí islamistické strany se *salafistickými* skupinami, který nenachází pochopení ani v řadách politické opozice a koaličních partnerů, ani u většiny tuniských občanů.²⁵³

K eskalaci už tak složité situace společnosti čelící stagnaci ekonomického vývoje, zhoršující se bezpečnostní situaci a znovu se objevující korupci přispěla událost z 6. února 2013, kdy došlo k zavraždění opozičního levicového lídra Šukrí Bela'ída.²⁵⁴ Po této události se premiér Hamádí Džibálí zavázal ke vzniku nové vlády technokratů, která měla vést zemi až do konání nových voleb, avšak byl nucen rezignovat.²⁵⁵ Když se proti jeho prohlášení postavila *an-Nahda* v čele s Ghannúším, který varoval, že vláda složená z politických stran má větší legitimitu a dokáže lépe zajistit stabilní vývoj, bylo jasné, že jde o další názorový střet v řadách strany.²⁵⁶

---

²⁵² al-Amin, E. (April 2013): *Tunisia in Turmoil: What Next?*

<http://www.wrmea.org/wrmea-archives/545-washington-report-archives-2011-2015/april-2013/11848-tunisia-in-turmoil-what-next.html>

²⁵³ *Tunisia's Ennahda party in talks with Salafi Islamists* (3 April 2012)

<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/38349/World/Region/Tunisia-Ennahda-party-in-talks-with-Salafi-Islami.aspx>

²⁵⁴ Najjar, R. (20 February 2013): *Tunisia turmoil continues as Jebali resigns.*

http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2013/02/20/feature-01

²⁵⁵ Yaros, B. (6 February 2013): *Live Update: Tunisia Struggles to Form New Government.*

<http://www.tunisia-live.net/2013/02/11/live-updates-tunisia-struggles-to-form-new-government/>

²⁵⁶ al-Amin, E. (April 2013): *Tunisia in Turmoil: What Next?*

<http://www.wrmea.org/wrmea-archives/545-washington-report-archives-2011-2015/april-2013/11848-tunisia-in-turmoil-what-next.html>

Tento nedávný spor vypovídá o současné situaci, jež není rozhodně příznivá, na což ale lídr strany, zdá se, poněkud zapomíná. V tomto ohledu nezbyvá nic jiného, než tiše souhlasit se slovy ^cAbd al-Fattáh Mouroua, spoluzakladatele *an-Nahdy*²⁵⁷, jenž kritizuje, jak se strana schovává za revoluci, aniž by si uvědomovala, že jediným způsobem, jak získat uznání a udržet si svou legitimitu, je realizovat předvolební sliby a přesně vymežit vlastní politický program.²⁵⁸

Podle různých mediálních zpráv je také zřejmé, že Ghannúší nemá situaci ve straně pod kontrolou. To mu však nebrání, aby se i nadále účastnil mocenského boje a usiloval o vedoucí postavení na politické scéně.²⁵⁹ Ostatně jak jinak si také vysvětlit například to, proč ve dne pohřbu Šukrí Bela^cída, zavražděného opozičního představitele, vyslal své stoupence do ulic a sám vystoupil na veřejnosti.²⁶⁰ Co se týče vlády a kontroly nejvýznamnějších pozic, mezi jeho další taktické kroky patřilo jejich obsazení nejvlivnějšími členy *an-Nahdy*. Je ovšem otázkou, zda se jeho strategie neminula účinkem, jelikož se s postupem času ukazuje, že tato strana postrádá flexibilitu, tempo, i odpovědnost za budoucí vývoj země.²⁶¹

---

²⁵⁷ Po 20 letech se vrátil do strany jako její viceprezident.

²⁵⁸ Dami, S. (19 Juin 2013): *En voulant contenter tout le monde, Ghannouchi est devenu l'otage d'une poignée de conservateurs.*

<http://www.lapresse.tn/19062013/68812/en-voulant-contenter-tout-le-monde-ghannouchi-est-devenu-lotage-dune-poignee-de-conservateurs.html>

²⁵⁹ Ben Yahmed, M. (17-23 Février 2013): L'Homme Qui A Trahi la Révolution. *Jeune Afrique* 53 (2719): 24-30

²⁶⁰ *Tunisian government supporters march the day after opposition leader's funeral* (9 February 2013) <http://www.guardian.co.uk/world/2013/feb/09/tunisian-government-supporters-march?INTCMP=SRCH>

²⁶¹ Ben Yahmed, M. (17-23 Février 2013): L'Homme Qui A Trahi la Révolution. *Jeune Afrique* 53 (2719): 24-30

Pokud jde o Ghannúší orientaci, mnoho skutečností nasvědčuje tomu, že je obklopen skupinou konzervativců, jakým je například Sádok Šourou nebo Habíb Cheder²⁶², utvářejících radikálněji orientované křídlo strany, které znemožňuje jakékoliv reformní kroky a blokuje jednání s opozicí.²⁶³ ^CAbd al-Fattáh Mourou je rovněž přesvědčen o tom, že se kolem lídra strany vyskytuje skupina několika vlivných lidí, které podléhají nejdůležitější stranické posty řídící komunikaci strany, vyjednávání s ostatními politickými subjekty, reprezentaci atd.²⁶⁴

Dnes je nanejvýš jasné, že *an-Nahda* čelí podobné krizi, jaké byla vystavena v 80. letech 20. století, tehdy ještě fungující pod názvem MTI. Na jedné straně stojí již zmíněné radikální orientované křídlo obklopující lídra strany a proti němu se staví umírněný opoziční proud v čele s ^CAbd al-Fattáh Mourouem a Hamádím Džibálím.²⁶⁵ Ten svým záměrem ustavit nový vládní kabinet složený z technokratů popudil Ghannúšího a radikální křídlo strany, které nechtělo dopustit ztrátu výsadních ministerských postů.²⁶⁶

---

²⁶² Sádok Šourou je jeden z hlavních představitelů *an-Nahdy*, jenž se například vyslovil pro implementaci komplexní *šarí'cy* do budoucí tuniské ústavy. Habíb Cheder je rovněž vysoce postavenou osobou ve straně a na podobu tuniské ústavy má obdobný názor, že v budoucnu nepochybně k vypracování takové ústavy dojde.

²⁶³ Dahmani, F. (19-25 Février 2012): Ennahdha, blocage à tous les étages. *Jeune Afrique* 52 (2667): 47-49

²⁶⁴ Dami, S. (19 Juin 2013): *En voulant contenter tout le monde, Ghannouchi est devenu l'otage d'une poignée de conservateurs.*

<http://www.lapresse.tn/19062013/68812/en-voulant-contenter-tout-le-monde-ghannouchi-est-devenu-lotage-dune-poignee-de-conservateurs.html>

²⁶⁵ Ben Yahmed, M. (17-23 Février 2013): L'Homme Qui A Trahi la Révolution. *Jeune Afrique* 53 (2719): 24-30

²⁶⁶ Cavaillès, T. (8 Février 2013): *Tunisie : Ennahda ne masque plus ses divisions.*

<http://www.lefigaro.fr/international/2013/02/07/01003-20130207ARTFIG00728-ennahda-ne-masque-plus-ses-divisions.php>

Spory uvnitř hlavní tuniské politické strany, kterým sám Ghannúší nemůže nebo možná ani nechce zabránit, se přenáší i do vleklých debat týkajících se nejen podoby ústavy, ale také polygamie, chalífátu, arabsko - muslimské identity, samotné organizace a propagace strany atd., a mají za následek opětovné odsouvání řešení ekonomické a sociální situace v zemi, která na zlepšení životní úrovně čeká již třetím rokem. Zda Ghannúší utíká před řešením opravdových problémů, či zda není v kompetenci strany tyto problémy řešit, není možné s jistotou říci. K tomu, aby se události daly do pohybu a bylo vidět první výsledky politického snažení, je nejprve zapotřebí odsouhlasit novou podobu ústavy.²⁶⁷

Ghannúší má nepochybně zájem na tom, aby sebe i stranu udržel u moci, i přestože sám nechce vykonávat žádnou vysokou funkci. To ale není proveditelné, aniž by jako reprezentativní osobnost strany neinicioval její reorganizaci, na jejímž základě by došlo k urovnání stranických rozepří a rovněž k otevřenějšímu přijímání kritiky od opozice. Po názorovém sjednocení by mohlo dojít k reformám všech státních rezortů za účelem nalézt východisko ze špatné sociální a ekonomické situace země, což ostatně Ghannúší ve svých dřívějších prohlášeních mnohokrát sliboval. Obnova tuniské společnosti byla dokonce hlavním bodem na seznamu reform, kterému se chtěl věnovat.²⁶⁸

Na posledním setkání *Madžlis aš-šúrá*, nejvyššího orgánu *an-Nahdy*, byl několika členy vznesen návrh na rozdělení strany na dvě odlišné struktury. Jedna část strany by se podle něj starala o ideologické poslání a šíření islámu a druhá by se věnovala výhradně politickým záležitostem.

---

²⁶⁷ Dahmani, F. (19-25 Février 2012): Ennahdha, blocage à tous les étages. *Jeune Afrique* 52 (2667): 47-49

²⁶⁸ Ben Said, K. (10 Juin 2013): *Ennahdha sera-t-il juste envers la révolution?*

<http://www.lapresse.tn/10062013/68392/ennahdha-sera-t-il-juste-envers-la-revolution.html>

Zdá se však, že Ghannúší nechce dělat ukvapená rozhodnutí ohledně význačných členů strany²⁶⁹ názorově se odlišujících od radikálnějšího jádra a na organizační reformy netlačí, jelikož se obává toho, že by mohly ještě více narušit stabilitu strany.²⁷⁰

Další velkou neznámou je, jak se bude vyvíjet Ghannúšího politika během následujících měsíců do doby nových parlamentních a prezidentských voleb. Podle dosavadního vývoje lze očekávat, že se bude i nadále orientovat na radikálnější křídlo *an-Nahdy*, které má možná větší vliv na politiku strany, než by se na první pohled zdálo. Ghannúšího představy o tuniské společnosti, kde je možné soužití islámu s demokratickými principy, musely být kvůli mocenskému boji odsunuty stranou. Namísto toho se v jeho okolí uplatňuje konzervativismus a radikalismus, kterému není schopen vzdorovat, anebo čelit ani nechce, jelikož mu nastavené podmínky rozdělení moci i nynější strategie vyhovují. Pokud by to byla pravda, ukázalo by se, že všechny sliby, vize a plány byly pouze součástí jeho taktiky, jak získat potřebné hlasy a dostat se společně s *an-Nahdou* do centra politického dění. Poté by byl Rášid Ghannúší tuniskými občany právem označován za zrádce tuniské revoluce.²⁷¹

---

²⁶⁹ Hamádí Džibálí, ^c Abd al-Fattáh Morou a další.

²⁷⁰ Zribi, M. (3 Juillet 2013): *La restructuration reportée aux calendes grecques*.

<http://www.lapresse.tn/03072013/69431/la-restructuration-reportee-aux-calendes-grecques.html>

²⁷¹ Ben Yahmed, M. (17-23 Février 2013): L'Homme Qui A Trahi la Révolution. *Jeune Afrique* 53 (2719): 24-30

5. ZÁVĚR

Rášid Ghannúší, považovaný za jednoho z nejvýznamnějších představitelů islamistického proudu v Tunisku, je jednou z mála osobností, jejíž vliv na tuniskou politickou scénu je ve velké míře patrný i v současném vývoji. Oproti mnoha představitelům soudobého islamismu je osobou nepostrádající zároveň náboženské i západní filozofické vzdělání, na kterém později vystavěl vlastní osobitou ideologii. K formování jeho názorů přispěla nejen společenská a politická situace v Tunisku, ale rovněž jeho několikaletý studijní pobyt v arabských zemích - Egyptě a zejména Sýrii, který v mnoha ohledech rozšířil jeho obzory a poskytl mu nové alternativy intelektuálního rozvoje. Od arabského nacionalismu se dostal k myšlenkám Muslimských bratří, jež na něj měly velký vliv především v první fázi jeho života. Myšlenkový odkaz v něm zanechala i skupinka syrských *salafistů*. Přestože v *Mašriq* přišel do styku s mnoha islamistickými organizacemi, nikdy se nestal členem žádné z nich a nadále si uchovával svou nestrannost. Zlomovým okamžikem v jeho životě bylo rozhodnutí odjet do Francie. Zde Ghannúší dokázal, že je člověkem vysokých kvalit, když se navzdory podmínkám sekulární společnosti dokázal postavit na vlastní nohy bez větších morálních prohřešků. Do této doby spadá jeho vůbec první zkušenost s organizovaným islámským aktivismem, která je spojená s činností pro pařížskou odnož hnutí *Tablíg*, v němž se Ghannúší díky své vzdělanosti propracoval až na pozici uznávaného kazatele místních komunit.

Až po jeho návratu do vlasti můžeme vnímat prvotní tendence k většímu společenskému prosazení v rámci založení první islámské organizace, ze které se v průběhu let v roce 1981 zrodilo *Hnutí islámského směru*.

Ghannúšího postoje a myšlenky formulované do kázání a přednášek odkazovaly zprvu na obnovu tuniské společnosti podle arabských a islámských kořenů, a proto dokázaly přilákat široké spektrum nespokojených obyvatel. Ačkoliv byl představitelem silného islamistického hnutí, nevykazoval v této době žádné tendence, které by signalizovaly jeho příklon k radikalismu. Díky progresivnímu a efektivnímu přístupu dokázal do původně čistě islámského programu zahrnout sociální a ekonomickou problematiku, a tak se přiblížit obyčejným Tunisánům i sekulárním organizacím, s nimiž poté spolupracoval. V důsledku pozdější radikálnější orientace spojené se snahou o politické prosazení, bylo pozapomenuto na období, kdy se soustředil na společnost a její obnovu. Ghannúšího radikálnější přístup nevznikl samovolně, ale byl vyvolán několika událostmi - neuznáním MTI za politickou stranu, snahou režimu diskreditovat Ghannúšího i MTI a také existencí militantního křídla strany. Obdobně tomu bylo i za druhého prezidentského režimu s tím rozdílem, že to byl právě Ghannúší, kdo nemalou měrou přispěl k radikalizaci a rozpolcenosti *an-Nahdy*. Také jeho pozice nebyla zřejmě tak autoritativní jako v minulosti. Zda to byly podmínky panující ve vedení strany, nebo politický tah, na jehož základě se po nějaké době rozhodl vycestovat ze země, není zcela jasné. Jisté však je, že se tímto krokem dopustil zásadního strategického omylu, který se projevil především na postupném vnitřním rozkladu *an-Nahdy* v důsledku ztráty jednotného a pevného vedení. Navíc se z exilu snažil ovlivňovat už tak složitou situaci islamistů, které nechal na pospas Ben ʿAlího režimu, k němuž zaujímal stále více radikální stanoviska.

Pokud jde o Ghannúšího koncepty, jsou bezpochyby specifické v tom smyslu, že představují nový a neotřelý způsob výstavby islámské společnosti. Specifické jsou proto, že předkládají novou koncepci týkající se přestavby muslimské společnosti na základě islámských hodnot a demokratických principů. V situaci, kdy není možné ustavit islámskou vládu, je Ghannúší zastáncem pluralitního politického systému, což lze označit za vcelku modernistický přístup. O jeho progresivním přístupu vypovídá i to, že ve svých dílech klade velkých důraz na občanská a politická práva a svobody. Pokud jde o výstavbu plnohodnotné muslimské společnosti, vše musí být uspořádáno tak, aby spolu jednotlivé složky mohly vzájemně koexistovat, a tak zaručit její řádné fungování. Velmi důležitou součástí pro zajištění chodu takové společnosti je využívání *idžtihádu*, jež by mělo zamezit ustrnutí ve vývoji a zároveň zajistit otevření se tvůrčímu a energickému islámu, který bude společně s demokratickými principy utvářet svébytnou islámskou kulturu a národní identitu občanů. Na základě této vize může být Ghannúší označován za pokrokového islámského reformistu.

Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že ačkoliv je ve svých spisech zastáncem modernity a pokroku, odmítá jeden ze základních rysů demokratických společností a to sice sekularismus. Islám pro něj i nadále zůstává výchozí doktrínou, která se projevuje ve všech aspektech života, ale nemá být mylně spojována s užitím moci. Společnost vystavená na základě arabsko - islámského dědictví a prvků převzatých od jiných civilizací (Západ), jež je spravována sekulární vládou, je bezpochyby zajímavou vizí. Avšak jejím nedostatkem je to, že není propracována do hloubky a postrádá důležité detaily reform. Pozoruhodné je, že Ghannúší nikde explicitně neuvádí, že by k ustavení islámské vlády nemohlo dojít. Tuto skutečnost obchází pouze vysvětlením, že v současné době nejsou ty správné podmínky, které by implementaci islámských zákonů umožňovaly.

Otázka, kdo vlastně Rášid Ghannúší doopravdy je, respektive zda tíhne spíše k umírněnému islamistickému proudu či radikálnější formě islamismu, je i přes všechny snahy o její rozluštění stále nejasná. Nicméně existuje řada indicií, které nasvědčují tomu, že je lídr *an-Nahdy* ovlivněn konzervativnějšími a radikálnějšími představiteli, kteří řídí politiku strany.

Totéž se dá říci o jeho politické strategii, kterou není možné předem s jistotou odhadovat. A to ani na základě jeho prohlášení, jež jsou často velmi nejednoznačná a zavádějící a v kombinaci s protichůdnými výroky představitelů *an-Nahdy* nevytváří nic jiného než nové pochybnosti o jeho skutečných záměrech. Přičteme - li k jeho rétorice, jež je velkou částí společnosti odsuzována pro svou rozporuplnost, nejasný dialog vedený se salafisty, kteří pro něj mohou představovat nejen účelový nástroj k zastrašování opozice, ale hlavně velkou politickou podporu a sílu nezbytnou k udržení se u moci, vyjde nám, že jeho současný zájem nemusí spočívat v ničem jiném, než v politickém zápasu o moc, který by *an-Nahdē* nadále zaručoval vedoucí postavení.

Jako by Ghannúší i *an-Nahda* zapomněli na předvolební prohlášení slibující zavedení ekonomických a sociálních reforem, na které tuniská společnost tak dlouho čeká. Namísto toho se vrhli do politického zápasu, který však nevykazuje sebemenší pokroky. Důkazem toho je vypracování nové ústavy, kde situace vážne na sporných bodech týkajících se islámu a to i přes původní prohlášení lídra strany, že nová podoba ústavy nebude náboženstvím nijak ovlivněna. To vzbuzuje pochybnosti nejen opozice, ale především tuniských občanů. Jen jim totiž patří právoplatné zásluhy za revoluci vrcholící svržením bývalého režimu, ze které nyní Ghannúší společně s *an-Nahdou* neprávem odvozuje svou legitimitu, aniž by si uvědomoval, že k jejímu udržení je zapotřebí plnění předvolebních slibů a reforem. Jenže ty nemohou být plněny a implementovány do té doby, než dojde ke schválení ústavy a než se vyřeší situace na politické scéně.

Aby byla situace ještě komplikovanější, jiným problémem, který je již delší dobu patrný, je další názorové štěpení v řadách *an-Nahdy* podobné tomu, jaké proběhlo v minulosti. Vzhledem k současné situaci nedovolující vládě zabývat se stěžejními problémy, které trápí tuniskou společnost, není možné určit, zda se Ghannúšího avizované představy o obnově tuniské společnosti uskuteční. Avšak pokud by došlo k tomu, že Ghannúší bude i nadále pod vlivem konzervativního křídla strany, je pravděpodobné, že k vybudování islámské společnosti fungující na demokratických principech nedojde.

6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

6.1. Odborná literatura

El Ayadi, M.; Rachik, H.; Tozy, H. (2007): *Prologues: Revue maghrébine du livre- L'Islam au quotidien*. Rabat: Marsam.

Ben Yahmed, M. (17-23 Février 2013): L'Homme Qui A Trahi la Révolution. *Jeune Afrique* 53 (2719): 24-30

Bidwell, R. (1998): *Ditionary of Modern Arab History*. New York: Kegan Paul International.

Burgat, F. (2003): *Face to Face With Political Islam*. London: I. B. Tauris.

Dahmani, F. (19-25 Février 2012): Ennahdha, blocage à tous les étages. *Jeune Afrique* 52 (2667): 47-49

Esposito, J. L.; Voll, J. O. (2001): *Makers of Contemporary Islam*. Oxford: Oxford University Press.

Esposito, J. L.; Tamimi A. (2002): *Islam and secularism in the Middle East*. London: Hurst & Company.

Finianos, G. (2006): *Islamistes, apologistes et libres penseurs*. Pessac: Presses Universitaires de Bordeaux.

Ghannouchi, R. (1992): من الفكر الإسلام في تونس (From Islamic Thinking in Tunis). Kuwait: Dar al-Qalam Kuwait.

Ghannouchi, R. (2008): *الحريات العامة في الدولة الإسلامية* (Public Freedoms in Islamic State). Damascus: Markaz al-Náqid ath-Thaqáfi (Critic Cultural Center).

Gombár, E. (2007): *Kmeny a klany v arabském Maghribu*. Praha: Karolinum.

Guidère, M. (2012): *Historical Dictionary of Islamic Fundamentalism*. Plymouth: Scarecrow Press.

Kropáček, L. (1996): *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad.

Kurzman, Ch. (1998): *Liberal Islam: A Source Book*. New York: Oxford University Press.

Lamloum, O.; Ravenel, B. (2002): *La Tunisie de Ben Ali: La société contre le régime*. Paris: L'Harmattan.

Monshipouri, M. (2012): *Muslims in Global Politics: Identities, Interests, and Human Rights*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Murphy, E. C. (1999): *Economic and Political Change in Tunisia: From Bourgiba to Ben Ali*. New York: St. Martin's Press.

Roy, O.; Sfeir, A.; King, J. (2007): *The Columbia World Dictionary of Islamism*. New York: Columbia University Press.

Ruedy, J. (1996): *Islamism and Secularism in North africa*. New York: St. Martin's Press.

Shanin, E. E. (1998): *Political Ascent: Contemporary Islamic Movement in North Africa*. Oxford: Westview Press.

Tamimi, A. (1993): *Power- Sharing Islam?* London: Liberty for Muslim World.

Tamimi, A (2001): *Rachid Ghannouchi: A Democrat within Islamism*. Oxford: Oxford University Press.

6.2. Internetové zdroje

Ajmi, S. (16 November 2011): *Ennahdha Discourse: The Sixth Caliphate or a Misunderstanding?*

(<http://www.tunisia-live.net/2011/11/16/ennahdha-flipflopping-the-sixth-caliphate-a-misunderstanding/>)

al-Amin, E. (April 2013): *Tunisia in Turmoil: What Next?*

(<http://www.wrmea.org/wrmea-archives/545-washington-report-archives-2011-2015/april-2013/11848-tunisia-in-turmoil-what-next.html>)

El Amrani, I.; Lindsey, U. (8 November 2011): *Tunisia Moves to the Next Stage*.

(<http://www.merip.org/mero/mero110811>)

Bahloul, N. (24 octobre 2011): *Il faut fêter la défaite*.

(http://www.businessnews.com.tn/details_article.php?t=523&a=27275&temp=3&lang)

Ben Said, K. (10 juin 2013): *Ennahdha sera-t-il juste envers la révolution?*

(<http://www.lapresse.tn/10062013/68392/ennahdha-sera-t-il-juste-envers-la-revolution.html>)

BIOGRAPHIE - Rached Ghannouchi (28 février 2012)

(<http://www.lepetitjournal.com/societe-tunis/96811-biographie-rached-ghannouchi.html>)

Cavaillès, T. (8 février 2013): *Tunisie : Ennahda ne masque plus ses divisions.*

(<http://www.lefigaro.fr/international/2013/02/07/01003-20130207ARTFIG00728-ennahda-ne-masque-plus-ses-divisions.php>)

Dahmani, F. (30 janvier 2011): *Tunisie: Rached Ghannouchi, un retour plein d'ambiguïtés.*

(<http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20110130210742/gouvernement-tunisie-islamisme-manifestationtunisie-rached-ghannouchi-un-retour-plein-d-ambiguites.html>)

Dahmani, F. (15 février 2011): *Tunisie: faut-il avoir peur des islamistes?*

(<http://www.jeuneafrique.com/Articles/Dossier/ARTJAJA2613p026-029.xml0/gouvernement-tunisie-akp-rcdtunisie-faut-il-avoir-peur-des-islamistes.html>)

Dami, S. (19 juin 2013): *En voulant contenter tout le monde, Ghannouchi est devenu l'otage d'une poignée de conservateurs.*

(<http://www.lapresse.tn/19062013/68812/en-voulant-contenter-tout-le-monde-ghannouchi-est-devenu-lotage-dune-poignee-de-conservateurs.html>)

Don't Fear us: Tunisian Islamist Leader (3 October 2011)

(<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/23231/World/Region/Dont-fear-us-Tunisian-Islamist-leader.aspx>)

Enshrining idealism: Tunisia's long romance (11 January 2013)

(<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2013/01/20131810229636675.html>)

Fahrat, M. (7 avril 2012): *Sheikh Rashid Ghannouchi: „Sharia“ Tunisiens dispersée et l'islam en commun.*

(<http://islamonline.net/ar/1665>)

Geisser, V. (30 janvier 2011): *Interview inédite de Rached Ghanouchi, leader historique du mouvement tunisien « Renaissance ».*

(<http://oumma.com/Interview-inedite-de-Rached>)

Interview with Rachid Ghannouchi (7 February 2011)

<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/02/2011233464273624.html>

Jaafar, O. (22 juin 2011): *Ennahdha, ses vieux démons et ses perspectives républicaines (2e partie).*

(<http://www.lapresse.tn/08022013/31740/ennahdha-ses-vieux-demons-et-ses-perspectives-republicaines-2e-partie.html>)

Jelassi, M. Y. (17 octobre 2011): *Election de la Constituante : Ennahdha concurrencé par Attahrir et les Salafistes.*

(<http://www.latunisievote.org/fr/politique/item/344?test=1>)

Lynch, M. (29 June 2011): *Tunisia's New Al-Nahda.*

(http://lynch.foreignpolicy.com/posts/2011/06/29/tunisia_s_new_al_nahda?wp_login_redirect=0)

Mahjar-Barducci, A. (11 December 2011): *Tunisia after the Elections - Part I: A Guide to Interpreting the Elections Results.*

(<http://www.memri.org/report/en/0/0/0/0/0/0/5924.htm>)

Mandraud, I. (27 mars 2012): *Ennahda renonce à inscrire la charia dans la Constitution.*

(http://www.lemonde.fr/tunisie/article/2012/03/27/constitution-ennahda-renonce-a-la-charia_1676267_1466522.html)

Muasher, M. (1 December 2011): *A Conversation on Tunisia's Future with Rached Ghannouchi.*

(<http://carnegieendowment.org/2011/12/01/conversation-on-tunisia-s-future-with-rached-ghannouchi/7z83>)

Najjar, R. (20 February 2013): *Tunisia turmoil continues as Jebali resigns.*

(http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2013/02/20/feature-01)

Ons, B. (3 mars 2012): *Le coup d'Etat démocratique.*

(<http://nawaat.org/portail/2012/03/03/tunisie-le-coup-detat-democratique/>)

Rached Ghannouchi (3 March 2009)

(<http://www.aljazeera.net/writers/pages/52df8cc1-1037-4e30-b1a5-b1d5b95e1dce>)

Rached Ghannouchi, ou le retour d'islamisme en Tunisie (15 janvier 2011)

(<http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20110115233053/>)

Rashid al-Ghannushi, A Leader of Pure Islam (27 January 2011)

(<http://www.rohama.org/en/pages/?cid=3988>)

Rachid Ghannouchi vows to uphold secularism (6 November 2011)

(http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/newsbriefs/general/2011/11/06/newsbrief-01)

7. Rashid al-Ghannouchi (1941-) : Islamic reformer, thinker and party leader (8 July 2012)

(<http://dinwdawla.wordpress.com/2012/07/08/7-rashid-al-ghannouchi-1941-islamic-reformer-thinker-and-party-leader/>)

Research Directorate, Immigration and Refugee Board (1 June 1994):

Tunisia: Information on the "Mouvement de tendance islamique" (MTI)

([http://www.refworld.org/cgi-](http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=IRBC&type=&coi=TUN&rid=456d621e2&docid=3ae6ad8d40&skip=0)

[bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=IRBC&type=&coi=TUN&rid=456d621e2&docid=3ae6ad8d40&skip=0](http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=IRBC&type=&coi=TUN&rid=456d621e2&docid=3ae6ad8d40&skip=0))

Samti, F. (27 December 2011): *Post-Revolutionary Tunisian Salafists Politically Active.*

(<http://www.tunisia-live.net/2011/12/27/post-revolutionary-tunisian-salafists-politically-active/>)

Slama, N. (3 July 2013): *Debate on Constitution Erupts over Fears of „Theocracy“.*

(<http://www.tunisia-live.net/2013/07/03/debate-on-constitution-erupts-over-fears-of-theocracy/>)

Trabelsi, H. (31 October 2011): *Ennahda leader urges calm.*

(http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2011/10/31/feature-02)

Trabelsi, H. (1 March 2012): *Ennahda chief faces Tunisian press*.
(http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2012/03/01/feature-03)

TUNISIA – ELECTIONS: Tunisian Islamist Party Withdraws from National Commission (28 June 2011): *Middle East Reporter* 198 (5120):14
(<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bwh&AN=62542133&lang=cs&site=ehost-live>)

TUNISIA – ISLAMISTS: Islamist Opposition Leader Ghannouchi Returns to Tunisia after 22 Years in Exile (31 January 2011): *The Middle East Report* 195 (5024): 7-8
(<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bwh&AN=57802981&lang=cs&site=ehost-live>)

TUNISIA - POLLS (25 October 2011): *The Middle East Reporter* 199 (5202): 9
(<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bwh&AN=67613433&lang=cs&site=ehost-live>)

Tunisian government supporters march the day after opposition leader's funeral (9 February 2013)
(<http://www.guardian.co.uk/world/2013/feb/09/tunisian-government-supporters-march?INTCMP=SRCH>)

Tunisian leader returns from exile (30 January 2011)
(<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/01/2011130111220856971.html>)

Tunisian Uprising: Rachid Al-Ghannouchi, Islamist Opposition Leader Calls to Topple the Dictatorship (15 January 2011)
(<http://www.memritv.org/clip/en/0/0/0/0/0/0/2759.htm>)

Tunisia's Islamists pull out of reform commission (27 June 2011)
(<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/15119/World/Region/Tunisia-Islamists-pull-out-of-reform-commission.aspx><http://www.aljazeera.net/writers/pages/52df8cc1-1037-4e30-b1a5-b1d5b95e1dce>)

Tunisia's al-Nahda to form party (1 March 2011)
(<http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/03/201131132812266381.html>)

Tunisia's Ennahda party in talks with Salafi Islamists (3 April 2012)
(<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/2/8/38349/World/Region/Tunisia-Ennahda-party-in-talks-with-Salafi-Islami.aspx>)

Tunisie, Rached Ghannouchi livre sa conception de la laïcité (3 mars 2012)
(<http://www.gnet.tn/temps-fort/tunisie-rached-ghannouchi-livre-sa-conception-de-la-laicite/id-menu-325.html>)

Tunisie: vers un nouveau report de l'examen du projet de Constitution.
(19 juin 2013)
(<http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20130619192021/tunisie-islamistes-ennahdha-rached-ghannouchitunisie-vers-un-nouveau-report-de-l-examen-du-projet-de-constitution.html>)

Tunisie: vivement critiqué, le projet de Constitution devrait être modifié
(2 juin 2013)

(<http://www.jeuneafrique.com/Article/ARTJAWEB20130603143627/tunisie-anc-ennahdha-moncef-marzoukitunisie-vivement-critique-le-projet-de-constitution-devrait-etre-modifie.html>)

Tunisko: Vnitropolitická charakteristika

(http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/afrika/tunisko/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html)

Usher, G. (30 April 2011): *The Reawakening of Nahda in Tunisia.*

(<http://www.merip.org/mero/mero043011>)

Yaros, B. (6 February 2013): *Live Update: Tunisia Struggles to Form New Government.*

(<http://www.tunisia-live.net/2013/02/11/live-updates-tunisia-struggles-to-form-new-government/>)

Weiss, M. (31 October 2011): *Ennahda's rise is good cause for alarm.*

(<http://www.dailystar.com.lb/Opinion/Commentary/2011/Oct-31/152626-ennahdas-rise-is-good-cause-for-alarm.ashx#axzz2W1EMyL8R>)

Zribi, M. (3 juillet 2013): *La restructuration reportée aux calendes grecques.*

(<http://www.lapresse.tn/03072013/69431/la-restructuration-reportee-aux-calendes-grecques.html>)

7. RESUMÉ

Rached Ghannouchi is undoubtedly one of the well - known figures in the history of Tunisian Islamism whose influence has an impact on current political events in Tunisia. From the past he is primarily known as the main representative of the Tunisian opposition against two former presidential regimes. During this time he was forced to operate in secrecy along with MTI (later renamed as Ennahda) that was founded by him in the 80th of the 20th century. Throughout the period this Islamic movement was considered to be a mainstream in Tunisian Islamism especially due to the specific ideological frame based on Ghannouchi's main thoughts and conceptions that attracted many people.

Regarding his main concepts Ghannouchi differs from other Islamist thinkers because of his view on Islam that is according to him compatible with democratic principles. That is why it is possible from his point of view to set up a democratic Muslim society. This is the essential point of his treatises dealing with a future form of societies especially Tunisian's one. He supposes this society will go through the restoration process so that all of the negative results of former reigns could be removed and subsequently it would be possible to recreate Tunisian society together with a real nation identity on the base of Arabic - Islamic heritage.

An ideologist and a leader of Ennahda Rached Ghannouchi was able to revive the glory of this movement after his return from European exile when he brought it back on the political scene and finally achieved the political recognition of the party that won the first democratic election in Tunisia in 2011.

Due to his moderate presentation and his liberal attitude to Islam and democracy in contemporary Tunisian society he is regarded as a moderate Islamist. However, recent events in Tunisia shows quite a different reality. Although his speeches and his party's pre - election promises the development of Tunisia has already stagnated for third year and the government where Ennahda is dominated isn't capable to approve any of principal economic and social reforms.